

UVODNIKI

NA ROBU BEOGRAJSKE KONFERENCE

Moralna likvidacija političnega nasprotnika je v nasprotju z ugrabitvami in usmrtitvami ena od najlažjih, a zato nič manj ogabnih sredstev političnega boja vseh diktatorskih režimov, vključno jugoslovanskega. Čim bolj je tak režim perfekten v uporabi svojih neskrupuloznih sredstev, tem bolj perfidnih oblik se lahko pri tem poslužuje. Ob tej priliki se bomo zaenkrat izognili primerom postopka s kominformovci, ki morajo zdaj na sebi nositi posledice politike, ki so jo sami zagovarjali in sprovajali. Spomniti pa se moramo ugrabitve Slavka Uršiča, prvega urednika tržaške *Demokracije*, ki so ga slovenski komunisti ugrabili in ubili leta 1947. Njegovi kleni članki o demokraciji so bili nedavno znova objavljeni v Trstu-Gorici.

Dva poslednja primera poskusov moralnega umora sta bila Vidičeva knjiga 'Črna roka' in Čučkovi članki 'Slovenska politična emigracija' v *Večeru*, odnosno 'Sense preteklosti' v ljubljanskem *Dnevniku*. O enem in drugem je naš list poročal ter istočasno objavil izvirne zavrnilne izjave neposredno prizadetih; te so pokazale, da so bili gorostasni očitki umorov izmišljeni, kolikor pa je umorov na splošno bilo, pa niso imeli nobenega opravljača z navedenimi osebami, tudi če pri vsem tem zaenkrat ne upoštevamo, da so v začetku revolucije komunistični umori po vsej logiki narave same izzvali reakcijo in torej protiumore, kar more biti predmet popolnoma ločenega razpravljanja.

Nastop Amerike

Pobudo, da se vračamo k temu predmetu, o katerem je naš list pisal lani in leta 1975, je nedavna ameriška izdaja Čučkove 'Slovenske politične emigracije' v angleškem prevodu. Publikacija je dostopna angleško govorečemu svetu, čeprav se zdi, da je bila dejansko namenjena ožjemu krogu za jugoslovanske zadeve zainteresiranih ljudi, če moremo to soditi po nazivu založnice (*National Technical Information Service*). Kaj je to ustanovo pobudilo, da se je lotila prav te publikacije, enostavno ni razložljivo. Delo ni, literarno vzeto, vredno niti počenega groša, a kar zadeva dejstva, v gotovi meri produkcija komunistične imaginacije odn. v čedni meri primer srednješolskega plonkanja slovenskega učbenika za klevetanje, ki ga je izdelal Franček Saje s svojim 'Belogardizmom'. (Kot vemo, je Saje dobil naročilo za pisanje tega dela od strani Udbe, da bi z njim moralno ubili tedaj še živega prof. Šolarja.)

Nerazumljivo je seveda tudi, da se je ameriški urad spustil na tako pot klevetanja, ko mora vendar vedeti, kako malo zanesljiva so 'fakta' iz komunističnih kuhinj, in da ponavljanje takih 'dejstev' lahko pripelje dotični urad pred sodišče, če je še količkaj pravice v anglosaškem sistemu. V teh posledicah je namreč razlika med Čučkovo 'Slovensko politično emigracijo', zdaj objavljeno tudi v Ameriki, in Vidičevo 'Črno roko', objavljeno samo v domovini, kamor roka pravice ne more seči. Ko je nedolgo tega londonska *Nova Hrvatska* poskušala tožiti *Tanjugovega* dopisnika v Nemčiji zaradi klevetanja, ga je Jugoslavija enostavno odpoklicala in nemški pravniki so se obrisali pod nosom, ko so bili prisiljeni dati predmet ad acta. Čisto nekaj drugega bi bilo, če bi bilo mogoče klicati Vidica recimo pred neko švicarsko sodišče. Tedaj ne bi gorelo pod nogami samo Vidicu ampak tudi režimu v domovini, ker bi med drugim prišlo na dan, kako so partizani med vojno pričeli s pobijanjem nedolžnih ljudi, kako so isto nadaljevali nad angloameriški letalci, ki so jih zajeli in kako so nazadnje masovno umorili brez vsakega pravnega postopka desetisoče slovenskih, hrvatskih in srbskih protikomunistov, potem ko so bili razoroženi in vrnjeni v Jugoslavijo.

Vidic se je sicer od začetka ustil, kako bo izdal drugo knjigo svoje 'Črne roke'. Končno je idejo opustil in se zaradi protestov začel opravičevati, da njegova 'Črna roka' ni bila zgodovinsko delo ampak le neke vrste roman o vojni dobi. Da, roman pravimi imeni še živih oseb, ki jim v domovini ni omogočena javna obramba, da ne omenjamo mrtvih oseb s pravimi imeni, ki se nikjer niti braniti ne morejo? Ena najbolj ogabnih in pobalinskih Vidičevih izmišljotin je bila, kakor je v

LONDON 25. AVGUSTA 1977

LETO XXX. ŠTEV. 452.

V današnjem drugem uvodniku razpravljamo o položaju, v katerem se nahaja Jugoslavija v svetu, ko potuje Tito v Moskvo in Peking. In tretji uvodnik zadene v živo, ko odkrije, da prvi sabornik novega H. N. V. zagovarja hrvaški naslov na Sovjetsko zvezo. Tužna mu majka!

*

Dr. Sirc obširno odgovarja Roku Kalebju, uredniku *Hrvatske zore*, o njegovi alternativni brez alternative. Ker smo navadno smatrali ta monakovski list za resnega, je današnja polemika potrebna, tembolj spričo nekkih glasov, da se urednik Kaleb oddaljuje od stare linije in išče novih izhodov. Radi bomo objavili njegov odgovor dr. Sircu. Prejeli smo tudi daljši odgovor dr. Tomića na Sircovo kritiko; to bomo objavili prihodnjič.

*

O Carillu, zapadnih evropskih komunistih in Moskvi piše dr. Vauhnik ter dejansko prihaja do starih zaključkov.

*

Zgodovinar dr. Novak nadaljuje s slovensko zgodovino, ki draži slovenske duhove. Pred zaključkom lista smo prejeli novo kritiko tako Menarta kot dr. Novaka. Bomo objavili v septembru.

*

Upamo, da bodo letos vpisani dijaki in dijakinje slovenske gimnazije v Celovcu preskočili število 500.

*

Pod 'Mesecem' je dolgo (in za marsikoga pusto) poročilo o Kardelju in njegovih človeških pravicah. Objavljamo ga, ker je vzoren primer komunistične dialektike, zavijanja besed, okoli-prinašanja in farbanja. Res, česa vse papir ne prenesel!

bistvu represalijske in obenem samoobrambne likvidacije od strani protikomunistov pripisal neki "kobajagi" organizirani "Črni roki", ki da jo je enkrat vodil še živi Franc Heinrihar, drugič zdaj mrtvi general Prezelj, tretjič še živi Dušan Pleničar, četrtič pokojni Dr. Milan Bano in tako naprej... Če drži, da je bil na primer general Prezelj nazadnje komandant Mihailovičevih edinic v Sloveniji in da sta bila disciplinsko pod njim recimo Bano in Pleničar kot funkcionarja Državne obveščevalne službe, to vendar še daleč ni noben dokaz, da so omenjeni trije bili odgovorni za likvidacije neke "Črne roke", (ki je nastala kot organizacija v domišljiji ljudi in organizirano nikdar ni obstajala, kot smo lahko ugotovili že med samo vojno). Pleničar je kot bivši tajnik te Službe izjavil v našem listu, ko je zavračal Vidičeve klevete, da Državna obveščevalna služba nikoli ni imela likvidacijske enote in da njenega sistema in delovanja nikakor ne gre enačiti s komunistično Varnostno obveščevalno službo (VOS), ki je bila država v državi, dejansko niti ne vedno odgovorna partijskemu vodstvu, kot je to bilo mogoče videti na nekaterih primerih, ki jih je opisal Vidič v svoji knjigi.

V vsej politično-dogmatski zafresanosti najemnika Vidica in njegovih plačevalcev v Upravi državne varnosti v Ljubljani je sicer mogoče razumeti, zakaj so se na ta način lotili Dušana Pleničarja, sedaj urednika KLICA TRIGLAVA, kot se je tega in dr. Ljuba Sirca pozneje lotil tudi Čuček. Ker lista, ki jim gre močno na živce, v svobodni in demokratični Britaniji ne morejo uničiti drugače, - tudi sam Dolanc je potegnil kratko, ko se je začel pritoževati pri dr. Oweni, britanskem znanjem ministru zaradi delovanja emigracije, - so se lotili druge poti: da namreč pri Klicovih naročnikih in sodelavcih poskusijo ubiti dobro ime tako urednika Pleničarja kot dobro ime glavnega sodelavca dr. Sirca. Ko je to spodletelo, so pričeli po emigraciji širiti "zapupno vest", kako Pleničar hodi v domovino... To naj bi seveda omajalo zaupanje naročnikov in bralcev KLICA TRIGLAVA in pisanje tega lista pokazalo kot čisto hipokritstvo.

POBALINSTVO PRVEGA RAZREDA

To klevetanje bi bilo še nekako moč razumeti, če ga gledamo z vidika komunistično-marksistične znanosti in dialektike, ki pozna vse odgovore na vsa še tako zamotana vprašanja človeškega rodu, (le problemov v lastnih družbah, ki jih obvladajo, ne morejo nikoli rešiti...)

Toda omenjati v tej zvezi (in na čigavo pobudo?) poznanega Franca Heinriharja, ki ni imel nikake zveze niti z organizacijo same vojske in še manj z Državno obveščevalno službo, je pobalinstvo prvega razreda. Trditev, da je bil on celo šef te Službe in da je naročal umore, nima para niti v Himmlerjevi niti v Goebelsovi kuhinji. Do takih perfidnosti se niti nacistični Gestapo ni nikdar spozabil, kolikor nam je znano. V visokih letih so v Ljubljani umazali ime poštenega človeka, ki nima možnosti, da bi mogel v domovini zavrniti to kleveto. Odgovornost za to pa poleg Vidica nosi seveda tudi ljubljanski režim, ki je omogočil publikacijo take

umazanije in ni poklical Vidica na odgovor, ko je postalo jasno, da je šlo za pobalinsko dejanje, pri čemer je tudi denar igral svojo vlogo.

ČUČEK IN EMIGRACIJA

Pojav Čučkove pisarije v angleškem prevodu pod firmo ameriškega informativnega urada napravi celo zadevo edinstveno in zanimivo. Medtem ko na primer ni bilo praktične možnosti, da bi emigracija mogla storiti javno karkoli na zapadu, ko se je pojavila Vidičeva masovna kleveta, Čučkovo natolcevanje pod okriljem ameriškega urada nudi priliko, da ga prizadeti javno ovržejo in zahtevajo na podlagi ameriškega "Privacy Acta" najmanj uradni popravek in opravičilo, če treba tudi preko sodišča.

Politična emigracija mora skrbno preučiti to možnost in napraviti realne in učinkovite zaključke.

TITO V MOSKVO, TITO IZ MOSKVE...

Enostavno ne moremo verjeti, da bi Tito potoval v Moskvo samo zato, da bi znova slišal Brežnjeva, zagotavljal, da se Sovjetska zveza ne bo vmešavala v jugoslovanske notranje zadeve, ali pa da bi znova podpisal še en list papirja, na katerem bo rečeno, da bosta Sovjetija in Titoslavija spoštovali nedotakljivost njunih meja in tako dalje, kot smo na to navajeni v uradnih komunikacijah leta nazaj. Če kdo, potem mora Tito najbolje vedeti, koliko so vredni Brežnjevi trije poljubi ali pa svečane napitnice na jugoslovansko suverenost.

V BOLJŠEM POLOŽAJU

Na gre pozabiti, da je dokajšnja razlika med položajem, v katerem se je nahajala Jugoslavija lani novembra ko se je Brežnjev pojavil v Beogradu s svojo listo zahtev in svojim ustenjem o volku in Rdeči kapici, in položajem danes, ko je Tito vrnil obisk Brežnjevu. V političnem pogledu stoji Tito danes na boljši nogi.

Lani je bil Beograd še vedno pod vtisom Carterjeve izjave, da ne bi bilo modro reči, da bo Amerika šla v vojno če bi Sovjeti napadli Jugoslavijo čeprav je Carter to izjavo skušal pozneje omiliti. Medtem so Združene države ob priliki obiska svojega podpredsednika umaknile zaporo nad opremo za atomsko centralo v Krškem in znova zagotovile Tita, da so dale vedeti Sovjetom, da Amerika ne bo tiho sprejela kakršnegakoli sovjetskega vmešavanja v jugoslovanske zadeve v primeru Titove smrti.

V zapadni Evropi je medtem izbruhnila evrokomunistična javna razprava o aktualnih političnih problemih, kjer se je Jugoslavija postavila ne stran Carilla proti Moskvi, čeprav je treba dodati, da ni pritrjevala njegovemu pluralističnemu konceptu. Tudi se je na beograjskem pripravljalnem sestanku za jesensko konferenco o varnosti in sožitju Sovjetska zveza znašla več ali manj osamljena in je bila končno prisiljena sprejeti kompromisno stališče. V Afriki so Sovjeti naleteli na dodatne težave, V Sredozemlju se več ne cedita samo med in mleko in odnosi s Kitajsko so vsaj takšni kot prej, če ne celo slabši.

Do tu je torej Tito močnejši od lanskega novembra,

ne glede na to, da so v teku neuradni pogovori z Amerikanci glede modernizacije jugoslovanske armade s protitankovskimi raketami.

SPREMEMBA NA JUGU

Seveda so pa tudi senčne strani. Albanija je postala politična in konsekvantno seveda vojaška neznanka, odkar se je zagnala v Kitajsko. Na notranjem torišču so kominformovci še vedno hud trn v Titovi peti, kar jasno dokazuje afera z odstavljenimi generali (gl. KT julija). Ta trojanski konj, hranjen iz Moskve kljub zagotovitvam o nevmiševanju, je daleč hujša nevarnost za po-titovsko Jugoslavijo kot pa možnost odprtega sovjetskega napada. To bi tudi govorilo v prilog tezi, da Sovjeti zaenkrat še ne igrajo toliko na nacionalistično-separatistične strune, ko naj bi na primer z nezadovoljnimi Hrvati razbijali Jugoslavijo. Za to bodo lahko vedno imeli dovolj časa in prilike pozneje, toda zaenkrat bodo raje poskušali dobiti v svoje šape celo Jugoslavijo. Zato so se tudi koncentrirali v prvi vrsti na miniranje same jugoslovanske armade. Če upoštevamo, da so nekako pred petimi leti Srbi zavzemali v vojski kar 70% komandnih položajev (čeprav jih je bilo v pogledu prebivalstva samo 41%), potem je jasen zaključek, da so Sovjetom v tej fazi potrebnejši Srbi od Hrvatov, če jih je le mogoče dobiti za svoje naklepe. Ob tem pa postane tudi razumljiva Titova skrb, ko je bilo odkrito, da so bile kominformovske pozicije močne prav med (prečanskimi) Srbi.

Trenutno je Ahilova peta oborožitev jugoslovanske vojske odn. slab gospodarski položaj države, s katerega koli zornega kota potem že gledate na položaj. Dasi je prava ironija, da je Jugoslavija odvisna v pogledu svoje obrambe od Sovjetske zveze, od katere ji edino preti nevarnost, je po drugi strani razumljivo, da iz političnih razlogov to ni moglo biti dosti drugače. Strateško namreč Zapad ni mogel izdatno in efektivno opremiti komunistične vojske, tudi če je hotel, ker se "socialistična Jugoslavija" ni mogla odnosno ni smela obrambno vezati na kapitalistični Zapad, če naj bi že njena neuvrščena politika imela kakršenkoli smisel v Tretjem svetu, ne glede na to, da bi takšna oborožitev od strani Zapada lahko pomenila za Moskvo javno provokacijo.

OBRAMBA V GORAH

Čeprav Jugoslovani proizvajajo 85% orožja za svojo vojsko, ki more v skrajnem primeru narasti na 30% prebivalstva, se tako v Beogradu kot na Zapadu - in seveda v Moskvi - zavedajo, da Jugoslavija ne bi mogla kljubovati frontalnemu sovjetskemu napadu. Strateško naj bi jugoslovanske oborožene sile zadrževale sovražnika čim dlje, da se med tem formira gverilsko vojskovanje v zaledju. Tej zamisli "totalne narodne obrambe" posvečajo v Jugoslaviji veliko važnost, dočim je na Zapadu ne. Napadalna moč sovjetskih armad trenutno daleč nadkriljuje jugoslovansko obrambo: tanki jugoslovanske armade so starejši sovjetski modeli, medtem ko je osem eskadril sovjetskih MIG21 inferiornih napram novejšim MIG23, ki jih Jugoslavija nima. Serijska izdelava novega borbenega letala Orao, ki naj bi se v sodelovanju z Romunijo pričela morda še to leto, naj bi sicer to pomanjkljivost delno olajšala, vendar pa ne odstranila. Isto smatrajo za

petnajst ameriškanih F-84 letal, ki jih imajo Jugoslovani. To je eden od razlogov, da mora Jugoslavija modernizirati svojo vojsko - z Moskvo ali z Washingtonom.

SILNA ZADOLŽENOST NA ZAPADU

Dasi Evropska gospodarska skupnost tretira jugoslovansko gospodarstvo zelo ugodno, se ta le ne more izvleči iz permanentne krize. V prvih šestih mesecih tega leta se je jugoslovanski trgovinski primanjkljaj dvignil na 2,100 milijonov dolarjev, od katerih kar 1,600 milijonov odpade na Zapad. Jugoslavija je zdaj prisiljena iskati pomoči odnosno večje trgovine na Vzhodu. Moskva je že pred petimi leti obljubila Jugoslaviji visoke kredite, a jih je realizirala le v omejeni meri.

POKLON TITU

V takem položaju so Sovjeti odlikovali ničemernega Tita z najvišjim sovjetskim odlikovanjem Reda oktobrske revolucije. Kaj naj bi nudil Tito Sovjetom v povračilo za to čast in vojaško-gospodarsko pomoč, o kateri so brez dvoma govorili?

"Enotnost socialistične fronte" seveda prihaja na misel v prvi vrsti. Tito je ponudil posredovanje v Pekingu, posredovanje pri zapadno-evropskih komunističnih partijah, posredovanje pri neuvrščenih; - torej povsod tam, kjer imajo Sovjeti zmešane štrene. Drugo vprašanje je seveda, ali bo ambicioznemu in domišljavemu Titu tako posredovanje uspelo. Ne gre pozabiti, da obstajajo samo diplomatski odnosi med Kitajsko in Jugoslavijo, kar pomeni, da politično ozračje ni razčiščeno med partijama in torej položaj ne ravno najbolj primeren za kakršnokoli posredovanje. A vendar, Brežnjevju je v tem oziru dobrodošla vsaka rešilna bilka, četudi prihaja od Tita. Kar zadeva zapadne evrokomuniste, Tito pri njih verjetno svoj položaj precenjuje, dočim na afriški in arabski fronti še zdaleč nima več tistega vpliva, kot ga je imel v prejšnjih letih, ne glede na to, da je položaj zdaj zelo, zelo kompliciran.

Ostaja torej odprto, "kdo bo koga," kot bi to rekel Lenin. Težko si je misliti, da bi Titova ambicioznost rodila takšne uspehe, da bi to odtehtalo sovjetsko vojaško-gospodarsko pomoč in zagotovilo resnično politično nevmiševanje v jugoslovanske posle. Kratkoročno sicer utegne priti do nekega olajšanja, ko bodo storjeni poskusi v eno ali drugo smer, kar bi torej zmanjšalo jugoslovansko krizo, vendar pa smo gotovi, da bo mogoče rešiti jugoslovansko vprašanje v enem ali drugem oziru samo po prenehanju Titove dinastije. Podobno kot njegov predhodnik Aleksander, je tudi on zamudil zlato priložnost, ko bi po prelomu z Moskvo z zdravo in resnično ljudsko politiko lahko utrdil jugoslovansko federacijo in kljub medvojnim in neposredno povojnim zločinom nad nasprotniki, le zasedel dostojno mesto v zgodovini.

NAIVNOST PA TAKA!

Volitve za 30 članov Hrvatskega narodnega vijeća so končane. Pri 110 kandidatih je prejel največ glasov (3719) Bruno Bušić, ki je 11. julija t.l. v hrvaški Danici zagovarjal idejo, da se morajo Hrvati v svoji osvobodilni borbi naslanjati na - Sovjete. Urednik Nove Hrvatske Jakša Kušan, ki je prejel na volitvah 1788 glasov, v uvodniku 14. avgusta zaskrbljeno vprašuje, kakšna bo politika tega HNV, če se bodo povezali med seboj "profesionalni revolucionarji", ki zdaj predstavljajo večino izvoljenih sabornikov. Zanimivost volitev je, da prof. Vinko Nikolić ni bil izvoljen.

UREDNIŠTVO

Dr. LJUBO SIRČ:

ALTERNATIVA

"DEMOKRATSKI ALTERNATIVI" ?

O komunikeju lanskega novembrskega sestanka Grupe za demokratsko alternativo je v 280. številki HRVATSKE ZORE za marec-april 1977 njen urednik Roko Kaleb napisal sledeče: "... če bi tudi pritrdili, da so njihove zahteve zaželjene in v nekem višjem smislu nujne, so vendarle nerealne." Kot dokaze za to nerealnost navaja urednik HRVATSKE ZORE blizino Sovjetske zveze, slabost Zahoda in pomanjkanje političnih sil, na katerih bi demokratska alternativa mogla temeljiti. Posebno med Hrvati so vsi za neodvisno Hrvatsko, ker je Jugoslavija, posebno komunistična Jugoslavija, kakršnokoli zavzetost Hrvatov za Jugoslavijo ubila. Evolucijo k demokratski Jugoslaviji bi mogli izvesti le komunisti, toda Komunistična zveza Jugoslavije spet postaja leninistična in strumno organizirana, ker se je Tito ustrašil češke krize in je hrvatski nacionalizem izzval reakcijo v monolitstvo. Po Titovi smrti bo samo hujše, ker bo vodstvo slabotnejše.

Roko Kaleb za demokratsko alternativo nima alternative. Pravi, da je pomiritev srbsko-hrvatskega ozračja predhodni pogoj za vsako demokratizacijo Jugoslavije, da je tega mogoče doseči le v zelo dolgem procesu duhovnega zdravljenja, kajti možne so le kompromisne rešitve. Etap ni mogoče preskakovati in ni politično modro zrtvovati dolgoročen proces površnim efektom.

Kaj je Kaleba nagnalo, da je napisal tako dolg komentar k izjavi o demokratski alternativni, in kaj je razen tega privedlo Hansa Peter-Rullmanna do tega, da je v svojem OST-DIENST v celoti ponatisnil Kalebov članek? Rullmann takoj od začetka pravi, da Kaleb situacijo pravilno ocenjuje, ko trdi, da na demokratsko alternativo ne kaže sploh nič računati. Ob koncu pravi Rullmann, da je objavil Kalebov članek kot platformo za diskusijo; pritem poudarja, da Kaleb končuje, s pozivom Hrvatom in Srbom, naj se osvobodijo histerije, ker da je nemogoče Zahod prepričati, da Jugoslavija, takšna kot je, ne more obstajati, če le obe strani izneseta tako sodbo.

Govorimo o razlikovanju brez razlike. Na to "distinction without a difference" sem se spomnil, ko sem bral Kalebov članek. Na dolgo in široko "demokratično alternativo" kritizira in proglašuje za nerealno, nato pa svetuje, če se sedaj poslužim nemškega izreka, "das gleiche in blau", natančno isto: Hrvatje in Srbi se morajo pomiriti, ker sicer ne more biti ne demokratske Jugoslavije ne demokratske Hrvatske, Morajo imeti skupna merila, ki so lahko le demokratska merila, dati si morajo recipročnost itd. Dragi Roko, vse to je v izjavi o demokratični alternativni v tej ali oni obliki.

Edina razlika je v tem, da je po Kalebovem mnenju

nju treba z vsako akcijo čakati brezkonca. Zakaj? Tudi če bo proces počasen in dolg, ga je treba nekje začeti. Za Roko Kaleba je "bližnje in konkretno" Hrvatsko Narodno Vijeće. Ne bi rad podcenjeval tega telesa, dasi me zelo moti, da je HSS iz njega odsotna in po vsem videzu tudi ni nobenega sodelovanja med tradicionalno stranko in novimi silami. Toda kaj bo Hrvatsko Narodno Vijeće doseglo, dokler ima za svojo glavno nalogo, da krivi Srbe ali "Beograd" za vse, kar počenja Hrvat Tito s svojimi pajdaši, in da zahteva v imenu samoodločbe in demokracije, naj dva milijona Srbov na več ali manj strnjenem ozemlju živi v neodvisni Hrvatski do Drine? Ali je to končavanje histerije in iskanje skupnih demokratskih meril? Ne samo Roko Kaleb temveč vsak Hrvat, ko o stvareh trezno razmišlja, mora priznati, da tako obnašanje ni samo stokrat bolj nerealno kot "demokratska alternativa" temveč obenem istočasno smešno in pogubno. Čudim se, da Roko Kaleb, ki ga sicer pogosto občudujemo kot ostrega političnega analizatorja, vse to spregleduje.

Ker Hrvatsko Narodno Vijeće živi in dela v razredčenem ozračju emigracije, ni pričakovati - kakor morda upa Roko Kaleb -, da ga bodo dogodki izučili. V emigraciji trenutno dogodkov ni, so samo besede. In prav zato se meni zdi, da ni prav, če delo Hrvatskega Narodnega Vijeća spremljamo brez kritike. Realistično HNV, prav kot realistična HSS, bi mogla imeti velik pomen v boju za obnovo demokracije pri nas. "Realističen" v tej zvezi predvsem pomeni, da Hrvatje ne zahtevajo od svojih sosedov nekaj nemogočega, ker take zahteve res dajejo prednost tistim, ki so za monolitčnost. Tako HNV kot HSS bi mogla najti svoje mesto v "demokratični alternativni", namreč v tistem delu, ki se zavzema za konec sedanje diktature v Jugoslaviji, za obnovo demokratskih svoboščin in za samoodločbo vseh jugoslovanskih narodov. To je povsem v duhu demokratske alternative; ta ima sicer tudi drugi del, ki pa je posebnost sedanjih podpisnikov izjave o demokratski alternativni, da se bo namreč izkazalo, da je federalistična Jugoslavija najboljša demokratska rešitev za vse Jugoslovane. Ta drugi del nikakor ne more spadati k bistvu demokratične rešitve, ki more biti le, da se vsi držimo pri odločanju o nadaljnjem življenju na našem področju demokratskih pravil. Prvi korak k temu mora biti, da vsi, ki smo politično zainteresirani, sedemo skupaj in nakažemo vsem, posebno onim doma, ki ne morejo sami govoriti, pot, kako uporabiti demokratična pravila pri reševanju naših vprašanj. S tem pa ni treba čakati brez konca in kraja, da se bodo stvari nekako same rešile, temveč je treba sedaj sestiti za skupno mizo.

Prav zato, ker je bil KLIC TRIGLAVA mnenja, da sedanje akcije hrvatskih nacionalistov, ki se omejujejo na zmerjanje Srbov in postavljanje nemogočih zahtev, ne vodijo nikamor, temveč nam vsem skupaj tragično škodujejo, se je spustil v razpravljanje o hrvatski politiki, dasi nikogar med nami ne mika, da bi se pričkal z ljudmi, ki za pametne besede morda sploh niso dovzetni. Toda poskus vreden zmerjanja, ki ga bomo nedvomno

deležni. Žal nam je seveda tudi, da KLIC TRIGLAVA nima večje teže, tako da bi naše pisanje kaj več zaleglo. Toda prepričani smo, da so stvari, o katerih pišemo, tako važne, da se jih moramo lotiti po svojih skromnih močeh.

NEREALNOST "DEMOKRATSKE ALTERNATIVE"

Ali je demokratska alternativa res tako nerealna, kot trdi Roko Kaleb?

Nerealna naj bi bila predvsem zaradi bližine Sovjetske zveze. Toda le-ta že zdavnaj ni več tako vsemo-gočna, kot je bila včasih. Ne pozabimo, da je poljski komunistični režim moral pristati na koncesije pod pritiskom poljskega domačega javnega mnenja, kar se ni moglo zgoditi brez pristanka Moskve. Če se je to posrečilo na Poljskem, ki je na sredi sovjetskega bloka, kaj ne bi človek poskusil doseči nekaj več v Jugoslaviji, ki je prav na robu in skoraj ne istem kot Grčija. In končno: Jugoslavija ni Sovjetske zveze prav nič manj izzivala s Titovim odporom proti Stalinu l. 1948, pa se ni nič zgodilo. Potrebno je le nekaj več poguma in odločnosti, kot smo jih doslej vsi skupaj pokazali, in nekaj manj osebnih in narodnostnih razprtij, kot smo se jih doslej pri-oščili.

Sovjetska zveza je sedaj precej bolj občutljiva za javno mnenje po svetu, kot je bila prej, tako da ni računati, da bi se brez premisleka spustili v avanture. Tudi je mogoče Carterjeva vlada bolj odločna in bolj pripravljena pomagati pri boju za svobodo, kot so ameriške vlade bile doslej. Grupa Srbov demokratov na Francoskem, ki je tudi komentirala predlog demokratske alternative, je izjavila, "da politika prehodne dobe ne nastaja po naših željah temveč po stvarnosti, odnošaju sil in vplivu velikih sil." Povsem točno, toda od nekdaj je treba začeti in potem zamisliti prilagajati razmeram.

Končno je še možnost, da bi vsaj nekaterim v Moskvi, tistim, ki so najbolj zagrizeni pristaši "proletarskega centralizma," morda celo ustrezalo, če bi Jugoslavija iz titoistične postala liberalno-demokratska. Iznebili bi se konkurenčnega komunističnega centra, tudi če dežele ne bi spet dobili pod svojo oblast. Morda bi jim pilulo lahko osladili tem, da bi se demokratska Jugoslavija proglasila za vojaško nevtralnno.

Sicer pa, če Sovjetska zveza res tako visi nad Jugoslavijo, da se nam sploh ni mogoče premakniti, ni najbolj nerealna "demokratska alternativa", marveč so nerealne in še celo bolj nerealne mnoge druge stvari, tako Hrvatsko Narodno Vijeće, HSS in HRVATSKA ZORA, pa tudi Grupa Srba u Francuskoj. Zakaj vsi skupaj ne pustimo vsega in se nehamo ukvarjati s posli, ki nikamor ne vodijo?

Drugi vzrok nerealnosti "demokratske alternative" je po Roku Kalebju slabost Zahoda. Spet to ne velja samo za demokratsko alternativo temveč za vsa gibanja, ki niso komunistična. Vendarle je vprašanje, ali je Zahod res tako slab, kot pravi Roko Kaleb. Vojaško in ekonomsko je še vedno zelo močan in bo tako močan tudi ostal.

Manjka mu seveda politične volje, toda v tem pogledu smo menda preko najhujšega. Ni končana samo vojna v Vietnamu, temveč je postalo povsem jasno, kam je pritisk, da se ta vojna mora končati, privedel. Razni ljudski pevci, ki so prej podpisovali resolucije za ameriški umik, sedaj podpisujejo proteste proti divjanju kamboških in vietnamskih komunistov.

Tudi idejno Zahod ni slab. Čeprav Zahod ne zna svojih idej braniti, še manj pa propagirati, so vendarle tako močne, da se širijo same po sebi. Pomislimo le na Portugalsko, Grčijo, Španijo, Sadatov Egipt, Indijo, Cejlon in celo Pakistan. Povsod so poskusi komunistov in njim prijaznih politikov, da bi se vsidrali, odpovedali.

Več kot to, v Vzhodni Evropi sami se dvigajo disidenti drug za drugim in prihajajo z liberalno-demokratskimi idejami, ki so jih domislili sami, ne da bi imeli mnogo stika z Zahodom. Zakaj naj bi bilo nemogoče v Jugoslaviji, kar je bilo mogoče povsod drugod?

To nas vodi do Jugoslavije in do pomanjkanja političnih sil tam, ki bi bile za demokratsko alternativo. Prav res je, da je Tito zasukač krmilo in vodi Jugoslavijo nazaj k marksizmu-leninizmu. Toda zaradi tega Nikezići, Dapčevići in Kavčiči niso zginili s sveta, niti niso zginili s sveta tisti, ki so jim pritrjevali, pa so se potem morda potuhnili. In ravno na te se obrača demokratska alternativa. Ravno tem je treba pokazati možnost, kako Jugoslavijo spremeniti v svobodnejšo deželo, ne da bi zaradi tega nastal kaos. Dasi je morda do neke mere nerealno o tem delati podrobne načrte, vendarle prav taki načrti lahko zenejo k razmišljanju. Menda ni potrebno posebej dokazovati da je izven komunističnih vrst množica ljudi, ki bi se odahnili, če bi bilo mogoče uvesti demokratskejši režim.

Na Hrvatskem so vsi za neodvisno Hrvatsko. To ni v nasprotju z demokratsko alternativo v ožjem smislu. Nasprotno, demokratska alternativa se prav trudi, da bi odprla vrata tistim, ki hočejo več držav. Glavna nesreča je v tem, da tako mnogi govore o hrvatski državi, ki je za Srbe povsem nesprejemljiva. Nihče, ki je pri zdravi pameti, ne more pričakovati, da bodo Srbi pustili več kot dva milijona svojih sonarodnjakov v hrvatski državi, ki jo bodo vodili ljudje, ki so Srbom v bistvu sovražni. Če je kaj nerealno, je to, Srbi se bodo poskusu, ustanoviti tako državo, nedvomno uprli z orožjem v roki. To za jugoslovanske narode ni pot v demokracijo. Celo kot pot izključno k ciljem hrvatskega nacionalizma je povsem nerealna, ker bi privedla le do medsebojnega klanja.

Pomisliti je treba tudi na to, da je kakršenkoli povratek k demokraciji v Jugoslaviji nemogoče, če ga ne bo podprl del jugoslovanske vojske ali če ne bo vsaj nevtralen. V vojski menda res prevladujejo prečanski Srbi, tako da je povsem nerealno pričakovati, da bi pustili hrvaškim nacionalistom ustanavljati državo, ki bo naperjena prav proti prečanskim Srbom, medtem ko ni tako nemogoče, da vojska ne bi dovolila ali celo podprla demokratizacije v jugoslovanskem okviru ali z redno izvedbo samoodločbe za posamezne dele.

Skrajni čas je, da hrvatski nacionalisti začno misliti, namesto da se samo vdajajo fanatizmu. S svojim pretiravanjem ne bodo ničesar dosegli. Nikakor se jim ni treba bati, da bodo izdali hrvatski narod, ako se podrede demokratičnim načelom, kakršna proglašata demokratska alternativa. Pozabiti/smejo, da je prvemu sestanku o demokratski alternativni leta 1963 prisostvoval Branko Pešelj z izrecnim pristankom Vladka Mačka, ki mu pač nihče ni mogel očitati pomajkanja hrvatskega duha. Maček je sam s svojo roko popravil načrt končne izjave, kar seveda pomeni, da se je z njo skladal. Maček tudi ni bil med tistimi, ki bi se vdajali nerealnim sanjarijam.

Končno Roko Kaleb skoro očita demokratični alternativni, da je sprejemljiva za zahodne zaveznice, še več da je edina alternativa, ki bi za Zahod mogla biti sprejemljiva. Ali naj bi se Grupa za demokratsko alternativno tej alternativni odpovedala, ker je sprejemljiva za Zahod? Vsa sreča, da je nekaj, kar je pametno z našega lastnega stališča tudi pametno s stališča Zahoda. To kvečjemu krepki alternativno, ne pa da bi to bilo nekakšna pomajkljivost.

RESNIČNE NAPAKE GRUPE ZA DEMOKRATSKO ALTERNATIVO

S pravkaršnjo obrambo realnosti načrta za demokratsko alternativno pa nočem reči, da Grupa za demokratsko alternativno ni delala napak. Mnenja sem, da jih je zagrešila precej. Grupa za demokratsko alternativno se je ves čas zapirala samo vase. Jaz sem imel z nekaterimi bodočimi člani te grupe prvi spopad, še preden je bila ustanovljena, ker sem se uprl njihovi ekskluzivnosti. Zaradi tega se nisem udeležil sestanka v Stanstedu. Še danes se čudim takratni kratkovidnosti sklicateljev, ki so na zahtevo nekaterih izpustili predstavnike enega jugoslovanskih narodov, da bi bilo njihovo udeležbo z lahkoto doseči, če ne bi bilo tolikšne ozkosrčnosti in nadutosti.

Ta napaka je bila kasneje na veliko jezo nekaterih nepopoljšljivih ekskluzivistov popravljena, toda grupa še vedno ne skuša doseči sodelovanja vseh, s katerimi bi tako sodelovanje bilo zaželeno in mogoče. Seveda ni mogoče na vsak sestanek povabiti več kot določeno število ljudi, toda sodelovanje bi bilo mogoče organizirati na druge načine, če bi le za to bila volja. Toda nekateri udeleženci se rajši prepirajo na vse strani, kot da bi se bavili z resnim političnim delom, ki vsekakor zahteva snovanje širšega gibanja - ne pa tajne kabinentne razgovore.

Roko Kaleb je sedaj do neke mere spremenil ton svojega pisanja - morda iz jeze. Toda še nedavno je pisal tako, da bi si človek mislil, da bi bil naravnost idealen sodelovec pri razgovorih o možnostih realne alternative. Mnogi smo se trudili, da bi bil vsaj povabljen, če bi nato že prišel ali ne. Ugovori proti njegovi udeležbi so bili hudi - glavni zunaji argument je bil, da se družijo s Srbi, ki so med vojno imeli ozke stike z ljotičevskim

pokretom. To je res in razumljivo je tudi, da med Srbi ljotičevci niso ravno popularni. Toda srbski prijatelji Roka Kaleba so se ljotičevstvu odpovedali že pred toliko časa, da o njihovem sedanjem demokratskem razpoloženju ni mogoče dvomiti. Res je tudi, da so bivši ljotičevci vključeni še marsikje drugje, med drugim tudi v Zvezi komunistov Jugoslavije, ne da bi se nad tem kdo zgrazal.

Še bolj nerazumljivo je, da Grupa za demokratsko alternativno kot celota ni nikoli/skušala doseči sodelovanja s člani sedanje Grupe Srbov demokratov v Franciji. Ta skupina bi bila očitna izbira za udeležbo pri razpravljanju o demokratski alternativni, pa ni bila nikoli niti resno povabljena, in sicer zaradi emigrantske malenkostnosti, prepirljivosti in pomanjkanja političnega smisla. Zajedljiva in neresna kritika delovanja te Grupe Srbov demokratov v Franciji v NAŠI REČI, avgust - september 1977, str.18, je tipičen primer emigrantskega politikanstva. Na ta način tudi z najboljšimi idejami ni mogoče priti nikamor.

Seveda ta Grupa za demokratsko alternativno ne bi smela iskati sodelovanja in razgovore samo z ljudmi, s katerimi se v vseh svojih pogledih sklada, če izvzame mo osebne pikrosti, temveč, če jemlje svoja načela resno, z vsemi, ki pristajajo na demokratske rešitve. Le potem bi ta iniciativa mogla imeti težo, ki jo zasluži.

Dr. M. VAUHNİK:

MOSKVA IN CARILLOV EVROKOMUNIZEM

Zaključki dosedanjih člankov o eurokomunizmu so bili, da moramo s skepto opazovati do sedaj že več kot eno leto staro gibanje, ker nas dosedanje izkušnje s komunizmom učijo, da ne vlagamo preveč vere v izjave in tudi dejanja različnih komunistov, ki se prepirajo, z Moskvo. Najlepši primer je pač Jugoslavija, kjer so nekateri mislili, da bo po prelomu z Moskvo šla res svojo popolnoma lastno pot in se bo sčasoma znebila marksistično-leninističnih okovov. Danes lahko ugotovimo, da je bil spor res tu, vendar pa do kakšne demokratizacije na Balkanu ni prišlo. Kratkotrajno, Jugoslavija svoje marksistično-leninistične popkovine ni prerezala in še visi nadalje na Moskvi. Komunizem je ostal komunizem, z istimi atributi nesvobode, kot jih prakticira Moskva.

Zato kot pazljivi kronisti, ki opazujemo razvoj najnovejšega prepira z Moskvo, registriramo sicer dogodke, toda končno veljavne sodbe kot vsi drugi, ne moremo dati. Komunizem je ves čas po oktobrski revoluciji zagrešil toliko laži, neodkritosrčnosti in izvršil toliko zločinov proti človeškim pravicam, da v svobodnem svetu ne more uživati zaupanja.

Santiago Carillo

Eurokomunizem je po Jugoslaviji in Maocetungu tretji večji spor z moskovsko centralo. Sedaj kaže, da je voditelj španske komunistične stranke najbolj borben v takor

zvanem eurokomunizmu, poleg italjanskega leader-ja Berlinguerja in francoskega: Marchaisja, Carillo je puntar že starejšega datuma. Leta 1968, ko so Sovjeti zasedli Čkoslovaško, je Carillo preko radia španskih komunistov v izgnanstvu, ki je imel svoj sedež v Pragi, ostro obsodil invazijo. Seveda Radio španskih komunistov ni mogel ostati v Pragi in se je preselil v Romunijo. Carillo je odklonil vsako podporo Sovjetov, zato so mu Romuni diskretno pomagali za nadalnje oddajanje radijskih sporedov. Sovjeti takrat tega afronta niso vzeli resno in sta mu Suslov in Brežnjev, ko se je Carillo pritožil zaradi invazije, pomilovalno odgovorila: kdo pa si ti, ki predstavljaš brezpomembno stranko.

Carillo tudi ni hotel obsoditi Kitajske, ko so to od njega zahtevali. Po letu 1970 je Moskva proti Carillo organizirala protifrakcijo v španski stranki ter se poslužila pri tem poslu znanega komunističnega generala iz španske državljanske vojne Enrique Listerja. Toda po treh letih medsebojne borbe, je ostal Carillo zmagovalec. Nato so Sovjeti izrekli nad Carillom prvo ekskomunikacijo rekoč: španska komunistična stranka stoji na strani izrazitih sovražnikov sovjetsko-socialističnega sistema.

V stranki ima Carillo intelektualce, ki sploh odklanjajo marksizem in sanjajo o neki idealistični pravičnosti, za katero marksizem ne more biti vzor. Na drugi strani pa so tudi pristaši, ki še vedno občudujejo Moskvo. Zato notranji boji niso izključeni; za nje bo poskrbela Moskva.

Carillo je rekel še pred enim letom v Berlinu na konferenci evropskih komunističnih strank: "Mi smo obhajali oktobrsko revolucijo kot da bi bil to naš Božič. Bili smo otroci, sedaj smo odrasli." In je še dodal: ni dvoma, da komunisti nimamo več vodilne centrale: mi nismo vezani na nikako mednarodno disciplino."

Vse to in slično so Sovjeti takrat v Berlinu tolerirali, toda kaj kmalu je Sovjetska zveza začela pri svojih satelitih uvajati strožjo disciplino in jim zabičevati proletarski internacionalizem, to je: totalno podreitev Moskvi.

CARILLOVA KNJIGA

Carillo je pred kratkim izdal knjigo: "Eurocomunismo y Estado" - "Eurokomunizem in država." V knjigi najdemo prvi poskus, dati eurokomunizmu nekak teoretski okvir. Knjiga je bila v Moskvi ostro kritizirana, se ne sme tam tiskati in ne prodajati.

Carillo ne zavrača samo zahteve Moskve po vodstvu v svetovnem komunizmu, marveč je začel dvomiti, če je komunistični nauk sploh pravilen. Ugotavlja kratkotalno, da teze Lenina v razvitih evropskih kapitalističnih deželah niso več uporabljive. Trdi celo, da je revolucija v Sovjetski zvezi kot matici komunizma popolnoma odrekla. Leninova proletarska država, za katero pravi Moskva, da je Sovjetska zveza vzor vsem drugim socialističnim državam na svetu, prav v Sovjetski zvezi ni bila uresničena.

Carillo ne analizira samo, marveč ostro tudi napada. Strukture sovjetske države so po njegovem mnenju ovira za razvoj socializma. V Sovjetski zvezi se kakšna

delavska demokracija ne more razviti in sovjetski režim je celo ovira za materialni razvoj svoje lastne države.

Kaj hoče tedaj "eurokomunizem", glede katerega pravi Carillo, da pojem še ni povsem jasen, zato ga stavi tudi pod narekovaj. Mnenja je, da skupnega programa ni, samo skupen cilj je tu: doseči sintezo socializma z meščansko demokracijo. Političen sistem zapadne Evrope je v načelu pravilen, kot so parlament, pluralizem strank, delitev oblasti, decentralizacija, upoštevanje človeških pravic; Carillo je mnenja, da bo to v socialistični gospodarski strukturi prišlo bolj do veljave. Trdi, da je kapitalistični svet zrel za socializem.

Carillo zavrača bistvene pojme marksistične teorije kot je revolucija, ki sta jo zahtevala Marx in Lenin; namreč oboroženo vstajo mas, zavrže seveda "diktaturo proletariata" in pravi celo, da delavstvo ni poklicano biti neka avantgarda. Socializem namreč ni potreben samo za proletarijat, marveč za veliko večino vsakega naroda.

Carillo pravi dalje v knjigi: demokratske in človeške pravice morajo biti strogo izvajane. Mi se ne bomo nikdar odpovedali naši neodvisnosti zaradi kakšnega ideološkega ali materialnega interesa. Tudi ni naloga eurokomunizma jačati vojaške pozicije Sovjetske zveze. Zato predlaga Carillo evropski blok, ki bo stal med Moskvo in Washingtonom. Na podlagi že obstoječih demokracij lahko pridejo komunisti na oblast, se bodo pa umaknili v opozicijo, če bi pri volitvah propadli. Zgodovinska cepitev med socialističnimi in komunističnimi strankami mora biti odpravljena.

ALI NAJ VERJAMEMO CARILLU

Razlaganje v knjigi napravi vtis, da meri Carillo na neke ljudske fronte. Tu se upravičeno pojavijo dvomi in skepsa, kajti še predobro vemo, kakšna usoda je doletela socialistične stranke, ki so se žrtvovale v korist komunizma v letih 1945-1948. Zato bo marsikdo vprašal, da-li ne tiči za tem kak trojanski konj, ko požre komunizem najprej demokratsko levico in zato podvrže sebi celo državo in družbo.

Vsekakor je Carillova knjiga težak napad na Moskvo. Če je mišljeno resno, bi se ga moglo označiti kot odcepitev. Nezaupanje pa je še zmeraj na mestu, saj je že enkrat bila izrečena proti Carillo anatema in ni prišlo do odcepitve. Gotovo pa je, da dosej še noben vodja komunistične stranke ni tako brezobzirno nastopil kot Carillo.

Anatemo nad Carillom je tokrat izrekel sovjetski tednik NOVAJA VREMJA. Carillo očita, da hoče biti neki apostol, ki razlaga svetu glavne dogme nove vere. Za list je vsako avtonomijo na nacionalni podlagi smatral kot protisovjetsko gesto, iz česar bi izhajalo, da sovjetski mogotci še zmeraj smatrajo sebe kot središče komunističnega "pravoverja". Kdor ni popolnoma z nami, je proti nam!

ODMEV PRI ITALIJANIH IN FRANCOZIH

Vodja francoskih komunistov Marchais smatra napad na Carilla tudi napad na njega samega in pravi: "Eurokomunizem ni izmajdba imperjalistov marveč komunističnih strank, ki se zavedajo svoje odgovornosti."

Ko je bil Brežnjev junija v Parizu, ni bilo sprejema, kakor ga je bil svoje čase deležen Hruščev, katerega je prišlo pozdravit na tisoče francoskih tovarišev. Brežnjev tokrat ni srečal nobenega francoskega komunista, zato se je v francoski komunistični centrali takoj pojavil sum, da Moskva pripravlja cepitev francoske komunistične stranke. To tembolj, ko Moskva dobro ve, da so francoske komunistične mase še vedno vdane Moskvi. Sovjetski krvavi nastopi v vzhodnem Berlinu, na Madžarskem in v Českoslovaški, jih niso prav nič naučili.

Italijanski komunisti pa so ravno v času, ko je bil Carillo napaden, poslali v Moskvo delegacijo treh članov vodstva Komunistične partije Italije, ki je - po besedah komunikeja - vodila "odprte in prijateljske pogovore" s Sovjeti. Pajetta, član italijanske delegacije, je izjavil, da je med komunističnimi strankami mogoča miroljubna koeksistenca ob svobodni diskusiji. Priznal pa je, da je edinosti konec, ko se prične v Moskvi govoriti o svobodi in demokraciji. Italijanski komunisti se branijo trditi, kot je to storil Carillo, da Sovjetska zveza nima "socialističnega" značaja. Pri tem vedno prevladuje strah, da bi komunistična stranka v Italiji izgubila na članstvu, ki je še v veliki meri zvesto Moskvi. Zato je tudi član centralnega komiteja Giorgio Napolitano priznal: mi nočemo preloma s sovjetsko partijo, ker bi tako izgubili vpliv v mednarodnem komunističnem gibanju. Tipično stališče jeguljastih italijanskih diplomatov.

S tem že trčimo na mejo, katero bo evrokomunizem težko preskočil. Evrokomunisti se ne bodo mogli v zapadni Evropi uveljaviti, če se bodo samo delali tako, kot da hočejo biti svobodoljubna demokratska stranka in ne bodo dokazali, da to tudi so.

Razumemo, da destalinizacija in deleninizacija nista lahki zadevi, toda brez tega ne bo šlo in zato se bodo evrokomunisti morali slej ali prej odločiti, ali hočejo storiti tak korak ali ne. Zaenkrat za tak odločilen korak še ni znakov. Tu so le velike besede in napihovanja - prepričljivih dejanj pa ni.

Značilna je tudi ravnodušnost evrokomunizma spričo borbe sovjetskih disidentov za človeške pravice. Glede averzije proti disidentom vlada popolna solidarnost med zapadnim in vzhodnim marksizmom-leninizmom.

Kakor hitro je Moskva zagrozila Marchaisu, da bo, če treba, organizirala "zdrave sile" v stranki proti vrhuški v partiji, sta oba leaderja popustila: Marchais takoj, Berlinguer z izmikanjem, in Carillo je ostal osamljen.

Težko se je odločiti za energičen nastop, kot ga je storil Carillo, ker v kosteh vseh evropskih komunistov še vedno prevladuje tisti neverjetni strah, ki ga je svoje čase Stalin globalno perpetuiral. Vsi se bojijo odločnega spoprijema z mogočnim nasprotnikom, ki je stanju, detronizirati jih. Prav dobro vedo, da imajo v svojih gnezdih sovjetska kukavičja jajca. Kdor pozna strukturo komunističnih strank, bo pritrnil, da je najbolj intimna želja vseh komunističnih leaderjev, trajno ostati na oblasti. Drže se je krčevito in jo smatrajo za dosmrtni fevd.

Zaenkrat nudijo evrokomunisti - z izjemo Carilla - še klavno sliko. So to generali na vrhu, ki bi se radi, eni bolj in drugi manj, oddaljili od Moskve. Vendar ne vedo, kako naj bi to izpeljali, da bi ostal volk sit in koza cela.

PROTIPOTEZA

Nastop evrokomunizma je pa vzdramil druge politične skupine. Tako nameravajo sedaj krščanski demokrati v zapadni Evropi ustvariti svojo krščansko-demokratsko internacionalo. To zatrjuje glavni tajnik zapadnonemške krščanske demokratske stranke Heiner Geissler po povratku iz Italije. Tam je imel posvetovanja z Marianom Rumorjem, ki je predsednik unije krščanskih demokratskih strank in s katerim sta se dogovorila, da mora biti prejkoslej utsanovljena krščansko-demokratska internacionala kot odgovor na prodiranje socializma in komunizma. Cilj te internacionale naj bi bila borba proti komunizmu in njegovemu kolektivizmu ter obenem nesocialnemu kapitalizmu. To tembolj, ker sta obe demokratski stranki - t. j. nemška in italijanska - prišli pri posvetovanjih v Rimu do zaključka, da je evrokomunizem "taktična varianta sovjetskega komunizma".

Jugoslavija je dobila v zadnjih šestnajstih letih od Svetovne banke poldrugo milijardo dolarjev posojil.

Novo posojilo za razvoj kmetijstva

Že drugič letos je Mednarodna banka za obnovo in razvoj (poznana kot 'Svetovna banka') odobrila posojilo Jugoslaviji, ki naj bi dolgoročno pomagalo rešiti jugoslovansko kmetijstvo, odn. pomagalo izpeljati splošni kmetijski načrt. Medtem ko je prvo posojilo znašalo petdeset milijonov dolarjev, gre zdaj za petinsedemdeset milijonov dolarjev. Dejansko gre za ogromen skupni program 235.000.000 dolarjev. Od tega naj bi Svetovna banka krila 32%, pozamezni kmetovalci in kolektivi naj bi preskrbeli petdeset milijonov (22%), dočim naj bi ostanek 110.000.000 (46%) prišel od domačih bank in drugih kreditnih zavodov.

Od tega petinsedemdesetmilijonskega dolarskega posojila naj bi posamezni zasebni kmetje prejeli 57 odstotkov (\$42.800.000), združne kmetije in kolektivi pa 43% (\$32.200.000)

Po številnih skrbnih analizah so sklenili, naj bi združne kmetije investirale denar predvsem za predelovanje hrane in njeno vskladiščenje, pri čemer naj bi bila dana prednost mlekararnam, ledenicam in ustreznim skladiščem za meso, zelenjavo, sadje in vino. Privatni kmetovalci pa naj bi se posvetili tako v pridelovanje mesa, mleka, zelenjave, sadja in vina kot tudi na rejo živine, ovac in prešičev, potem v modernizacijo kmetij in namakalne naprave.

Nerazvita področja bodo imela prednost: na Bosno-Hercegovino in Srbijo bo odpadlo po \$12.750.000, na Kosovo 11.300.000, Makedonija bo dobila 9 milijonov in Črna gora štiri milijone in pol dolarjev. Od razvitih predelov bo prejela Hrvaška 10.700.000, Vojvodina 10.800.000 in Slovenija \$3.200.000.

Odplačilni pogoji so skrajno ugodni: 15 let po 8.2%

/za/

Dr. BOGDAN NOVAK:

MITI IN RESNICA O

SLOVENSKI ZGODOVINI

3.

ZGODNJI IN VISOKI SREDNJI VEK

Cerkveni dostojanstveniki

Oglejmo si razvojne tendence družbe na slovenskem ozemlju v dobi zgodnjega in visokega srednjega veka, to je od okoli 820. leta pa do srede 13. stoletja.

Kot sem že omenil, so bili vrhovni vladarji slovenskih dežel sprva frankovski kralji, oz. cesarji, po letu 962 pa nemški. Pod njihovo oblastjo so bili "trije stebri" srednjeveške družbe: cerkveni dostojanstveniki, plemstvo in vsi ostali prebivalci. To je v glavnem veljalo tudi za slovensko ozemlje. Čeprav so bili sedeži cerkvenih dostojanstvenikov zunaj staroslovenskega ozemlja, so ti posegali odločilno v cerkveni, gospodarski in socialni razvoj na slovenskih tleh. Med temi je pripadala najpomembnejša vloga salzburskim in oglejskim patriarhom. Marsikateri salzburski nadškof in oglejski patriarh je bil cesarjev spremljevalec in svetovalec, zaradi česar je lahko mnogo koristil, včasih pa tudi škodoval razmeram na Slovenskem. Freisinški, briksenški in bamberski škofje so imeli manj pomembno, vendar še vedno važno vlogo za naše kraje.

Slovenske škofije

Šele pozno v zgodovini se razvijejo sedeži slovenskih škofij. Prva je bila krška škofija na Koroškem, ki je nastala leta 1072. Pred tem je imela Karantanija svoje pokrajinske, ali misijonske škofove, vendar ti niso imeli svojega ustaljenega sedeža. Prvi tak škof je bil salzburski duhovnik Modest, ki je prišel med Karantance okoli leta 757 (Glej: Milko Kos, *Conversio Bagoariorum et Carantanorum*, št. 11. Razprav Znanstvenega društva v Ljubljani št. 3 Historičnega odseka, Ljubljana, 1936 str. 36.) Njemu je sledilo osem naslednikov. Zadnji je bil Gorabert, ki se zadnjič omenja leta 945. Od takrat, pa do ustanovitve krške škofije leta 1072, ni bilo nobene škofovske dolžnosti (posvečevanja cerkva, birmanje) so opravljali salzburski nadškofje sami in so v ta namen periodično obiskovali slovenske kraje.

K ustanovitvi nove škofije v Krki je pripomogla Sv. Hema, ki je zapustila del svojega premoženja v ta namen. Škofija pa je bila zelo majhna. Obsegala je le teritorij enega izmed treh koroških arhidiaconov salzburske nadškofije. Ostala dva sta še nadalje spadala dfrétkno pod salzbursko škofijo. Salzburski škofje so torej gmotno zelo slabo poskrbeli za novega krškega škofa. Sam papež je moral opomniti salzburskega nadškofa, da je sicer poslal novega delavca v Gospodov vinograd, sadove njegovega dela pa da si je pridržal sam.

Druga slovenska škofija, to je lavantinska, je bila ustanovljena šele stopetdeset let pozneje, leta 1228, ko je salzburski nadškof Eberhard II posvetil Ulrika (Ulricus) kot prvega lavantinskega škofa. Približno istočasno je bil posvečen tudi Karel (Karolus), prvi škof sekovske (graške) škofije. Tudi po njegovi škofiji so bili močni slovenski otoki, Ustanovitev ljubljanske škofije v drugi polovici 15. stoletja, in ustanovitev goriške, ne spadata v naše obdobje. Pred devetimi stoletjem sta imela Trst in Koper vsak svojega škofa. Od devetega, pa do konca 12. stoletja pa je spadal Koper pod Trst. Bernard je bil zadnji tržaško - koperski škof. Po njegovi smrti, okoli leta 1185, pa imata Trst in Koper ponovno vsak svojega škofa. Dočim je tržaška škofija obsegala tudi širše slovensko zaledje, je bila koperska zelo majhna. Oba škofa sta zastopala bolj mestne koristi in večinoma izhajala iz mestnega patricijata. Oba sta bila sufragana oglejskega patriarha. Oblast nad njima, posebno nad Kopro, pa so si lastili tudi gradeški, pozneje beneški patriarhi.

Samostani

Med vplivne cerkvene dostojanstvenike moramo prišteti tudi predstojnike samostanov, ki so imeli svoje sedeže na slovenskem ozemlju ali pa v njihovi bližini. Najprej so nastali samostani po Karantaniji (Koroški in Štajerski), šele pozneje pa so se razširili po Primorski in Kranjski. Med prvimi je treba omeniti ženski samostan Sv. Jurija ob Jezeru pri Št. Vidu na Koroškem ter veliko bolj poznani osojski samostan. Sv. Jurij ob Jezeru je ustanovila v začetku 11. stoletja sestra salzburskega nadškofa Hartwika, nekaj let pozneje pa so starši oglejskega patriarha Popona ustanovili osojski samostan. Sredi 11. stoletja pa ustanovi Sv. Hema, predstavnica najbogatejšega in najmočnejšega rodu v Karantaniji, ženski samostan na Krki. Veliko zemlje v Admontski dolini pa je sv. Hema darovala salzburskim nadškofom, da bi tam ustanovili novi moški samostan, kar so ti izvršili leta 1074, torej šele po njeni smrti. Ko je odstavljeni karantanski vojvoda Adalberon Eppensteinski ubil Heminoga sina Viljema, je ostala brez otrok in je zapustila veliko svojega premoženja salzburski nadškofiji in drugim cerkvenim ustanovam. Hemin rod so kmalu nadomestili po ugledu in moči sprva Eppensteinci, nato pa njihovi sorodniki Spanheimi. Po stari tradiciji so tudi novi velikaši ustanovili svoje samostane. Konec 11. stoletja so Eppensteinci ustanovili samostan Sv. Lamperta na Gornjem Štajerskem, Spanheimi pa Št. Pavel v Labodski dolini.

Konec 11. stoletja nastaneta dva važna samostana na zapadni meji slovenskega ozemlja. Obema so podarili zemljo sorodniki oglejskih patriarhov in s tem položili temelj za njihovo ustanovitev. Prvi samostan je bil v Moznici (Mozacu po rezijansko), zapadno od Rezijskega jezera. Viri mu pravijo Mosacensis abbatia ali mozniški samostan. Grof Kacelin (Cacelinus), ki je bil sorodnik patriarha Friderika II, je daroval svoj alod v Moznici ter druga svoja posestva po Furlaniji v ta namen. Drugi pa je rožaški samostan (monasterium Rosazense), zapadno od goriških Brd. Zemljo za njegovo ustanovitev je daro-

val oče oglejskega patriarha Ulrika I (Udalrika), Latinsko ime za Rožac (Rosaz in Sclavonia), priča, da je bil ta kraj takrat še del slovenskega ozemlja. V 12. stoletju pa nastanejo samostani tudi po Kranjskem in Spodnjem Štajerskem. Naj omenim le cistercijansko Stično, benediktinski Gornji grad ter kartuzijanski v Žičah in Jurkloštru. Sredi tega stoletja ustanove Spanheimi še cistercijanski samostan v Vetrinju. Kakih dvesto let po ustanovitvi je vetrinjski opat Janez opisal obred ustoličevanja koroških vojvod. V 13. stoletju nastanejo kartuzijanski samostani v Kostanjevici in Bistri, dočim ustanove Pleterje celjski grofje šele v začetku 15. stoletja.

Patriarhi in nadškofje

Patriarhi, nadškofi, škofi in predstojniki moških in ženskih samostanov so vso to dobo bili po veliki večini otroci visokega plemstva. Po primorskih mestih pa so pripadali mestnim patricijem.

Če hočemo ugotoviti, kaj so bili po poreklu oglejski patriarhi in salzburški nadškofje od leta 820 pa do srede 13. stoletja, se moramo zavedati, da so bili oboji predstavniki ne le slovenskih, temveč tudi čisto neslovenskih dežel, to je furlanskih, beneških in nemških. Oglejski patriarhi so imeli ve liko borbo o pristojnosti z gradeškimi patriarhi. Končno so se, v drugi polovici 12. stoletja, sporazumeli, da je gradeškim patriarhom pripadala Beneška in se od takrat tudi začno imenovati gradeškobeneški patriarhi; dočim so oglejski patriarhi ostali cerkveni glavarji Furlanije, dela Lombardije in južno zapadnega dela slovenskega ozemlja. Pa tudi po tem sporazumu so si gradeški patriarhi še vedno skušali pridobiti nadoblast nad Kprom in ostalimi istrskimi škofijami. Dejanska pristojnost enega ali drugega patriarha nad Istro je bila odvisna od politične moči beneške republike, ki je, podpirala svoje patriarhe. Če izvzamemo zelo rano dobo, gradeški patriarh Fortunat - po rodu iz Trsta - je namreč podpiral Ljudevita Posavskega, potem smemo reči, da gradeški patriarhi niso imeli mnogo opraviti s slovenskimi predniki. Drugače pa je bilo z oglejskimi patriarhi. Ti niso bili le gospodarji slovenskega ozemlja južno od Drave, temveč so postali proti koncu naše dobe tudi svetni vladarji po Kranjskem, Primorskem in Istri. Sličen je značaj salzburških nadškofov, ki so najvišji cerkveni predstojniki za vso Bavarsko in Karantanijo severno od Drave. Salzburg je bil v glavnem bavarska nadškofija in vsi bavarski škofje so bili njihovi sufragani. Karantanska zemlja ima zanje važen, vendar le drugoten pomen. Zato je bilo mesto salzburškega nadškofa, kot tudi oglejskega patriarha nadkrajevnega pomena. Kdo bo novi oglejski patriarh ali novi salzburški nadškof je zanimalo ne samo krajevne dostojanstvenike, temveč tudi cesarja in papeža.

Oglejski patriarhi so bili ali izvoljeni, ali pa jih je imenoval cesar, bolj poredko papež. Seveda sta papež in cesar izvolitev potrdila, ali pa ne. Volitev novega patriarha predstavlja uveljavljanje krajevnih interesov. Cesarjeva izbira, kakor tudi papeževa, pa že predstavljata širše imperialne ali pa tudi papeške interese. Volitev

sicer predstavlja možnost, da je bil za patriarha izbran duhovnik domačin, ki ni nujno pripadal višjemu plemstvu. Kadar pa izbira cesar, postane patriarh skoraj vedno sin višjega plemstva. Cesar izbira svojega človeka, ali pa se hoče oddolžiti vojvodskim družinam za njihove usluge. Isto velja tudi za izbiro salzburških nadškofov.

"Domačini"

Ne sme nas presenetiti, da bomo našli le malo sinov iz slovenskega ozemlja med oglejskimi patriarhi, še manj pa med salzburškimi nadškofi. Patriarh Papon je bil sicer Bavarec, vendar njegovi starši so imeli alodično zemljo pri Osojskem jezeru, ki so jo darovali za samostan. Zato bi skoraj lahko Popona (1019 - 1042) prišteli med domačine. Patriarha Ulrik I (1086 - 1121) in Ulrik II (1161 - 1182) pa sta wekakor domačina. Prvi je bil Eppensteinec, drugi pa sin trebenjskih grofov severno od Beljaka. Domačin je bil tudi Ulrik Ortenburški, doma zahodno od Spitala, vendar njegove izvolitve, okoli leta 1130, papež ni potrdil. Patriarh Bertold IV (1218 - 1251) je bil iz Andeks - Meranske družine, ki je imela mnogo posestev po slovenski zemlji, vendar sam ni bil rojen na Slovenskem. Bil je sin meranskega vojvode Bertolda, pozneje, kot patriarh, pa je postal tudi sam istrski in kranjski mejni grof. Salzburški nadškof Adalbert (923 - 935) pa je bil Traungauec, to je sin štajerskega mejnega grofa. Tudi Hartwik (991 - 1023) je bil ožje povezan s slovensko zemljo, saj je njegova sestra Wichpurga ustanovila samostan Sv. Jurija ob Jezeru, kjer je bila nadškofova nečakinja prva opatica. Proti koncu naše dobe, je bil Filip Spanheimski (leta 1246) izvoljen za salzburškega nadškofa, leta 1269 pa še za oglejskega patriarha.

Domači sinovi so bili škofje tudi po drugih škofijah; Eppensteinec Adalbero je bil bamberski, Herman pa passauski škof. Od Spanheimov je bil prvi Hartwik magdeburški nadškof, drugi in tretji Hartwik sta bila regensburška škofa, Henrik pa je bil škof v Troyesu. Sinova goriških grofov sta bila škofa, eden v Briksenu, drugi v Trevisu; sinovi Andeških; Oton, Ekbert in Popon pa so bili škofje v Bambergu.

Da si ustvarimo pravo sliko, se moramo zavedati, da je bilo v tej dobi okoli 30 oglejskih patriarhov, a le pet izmed njih je imelo ožjo zvezo s slovensko zemljo. Od teh petih sta bila le dva sinova domačih družin, tretji je bil sicer tukaj doma, pa ga papež ni potrdil. Salzburških škofov je bilo nad dvajset. Od teh eden za gotovo iz Štajerske, eden je lahko iz Koroške, Filip Spanheimski pa je bil izvoljen šele konec naše dobe. Sklepamo lahko, da bi našli večji odstotek domačinov med krškimi, lavantinskimi in sekovskimi škofi. Od trinajstih krških škofov je vsaj pet domačinov. Lavantinska in sekovska škofija pa sta šele začeli obstojati in sta v tej dobi imeli le do dva ali tri škofove, za katere pa nisem mogel dognati, ali so bili domačini ali ne. Težje je ugotoviti poreklo samostanskih predstojnikov. Benediktinski, cistercijanski ter kartuzijanski samostani so bili zelo povezani med seboj in so mnogokrat imenovali ali izvolili opate, ki so bili zelo spoštovani, ne gledena to, ali so bili tujci ali

pa domačini. Vsekakor je moral biti domačin šentpavelski opat (najbrž Konrad Trušenski), ker so se menihi pritožili pri papežu, da jih opatovi sorodniki terorizirajo, ker so nastopili proti opatu, ki je zapravljal samostansko premoženje in se zaradi tega ne počutijo varne v samostanu.

Slovenska kri

Nas predvsem zanima, ali je bil kateri od teh "domačinov" slovenske krvi. Reči moram, da mi ni poznan noben vir, ki bi pritrdilno odgovoril na to vprašanje. Možnost, da se je pretakalo nekaj slovenske krvi po žilah domačih cerkvenih dostojanstvenikov pa je odvisna od naslednjega vprašanja, namreč; ali je bilo še kaj slovenske krvi med domačim visokim plemstvom.

JUGOSLOVANI ČESTITAJO ŠPANCEM

Pod naslovom "Jugoslovani čestitajo Špancem", je znana NEUE ZUERCHER ZEITUNG od 21. julija t. l. objavila pismo, podpisano L. Kordic. Pri imenu namerno izpuščam znak na -c, ker ne vem, ali je pisec Hrvat ali Slovenec. V prevodu se to pismo glasi:

"Španski narod, ki je nekaj desetletij preživel pod Francovo diktaturo, je končno dosegel svobodo, ki jo je dolgo željno pričakoval. V svobodnih volitvah se je mogel odločiti za eno ali drugo obliko vladavine. Odločil se je proti komunizmu in proti fašizmu"

Jugoslovanski narodi, ki tudi moramo že 32 let vztrajati pod diktaturo ene partije, namreč komunistične, čestitamo španskemu narodu in ga obenem zavidamo. Mnogi turisti, ki gredo na počitnice v Jugoslavijo, se domov vračajo navdušeni. Dobijo vtis, da vlada svoboda, da je mogoče deželo zapustiti in se vanjo vrniti, celo nekaj tujih časopisov se da kupiti in še več podobnega.

Toda ali ni bilo prav tako v Francovi Španiji? Ali ni bila tudi Španija počitniška dežela, v katero so tujci, pa tudi Španci, mogli priti in iz nje spet oditi? Ali niso bili tudi tam na razpolago inozemski časopisi? Ali ni tudi tam človek kot počitniški gost dobil vtis, da je Španija svobodna dežela? Kljub temu so bile ječe polne.

V Jugoslaviji, gostiteljici po-helsinske konfernce, tudi še vedno vlada teror nasilne partije, čeprav ga turisti ne vidijo. Komunistična partija Jugoslavije kaznuje vse, ki mislijo drugače in si upajo svoje misli izraziti, ne samo z zaporom temveč tudi s tem, da izgubijo službo in postanejo brezposelni, in z drugimi šikanami. Jugoslovanska vlada priznava 500 političnih jetnikov. Priče, ki so bile izpuščene iz jugoslovanskih zaporov kot pisatelj Mirkov Vidovič in zornalist Bruno Bušič, sedaj oba v tujini, trdijo, da je političnih jetnikov najmanj 3000. Poročajo tudi o mučenju od najprimitivnejše (pretepanje) do najrafiniranega (električni šok).

V deželi, kjer vlada ena sama stranka, vseeno ali leva ali desna, in kjer opozicijo zatirajo, ni svobode. Vseeno je, ali je v zaporih 500, 5000, 50.000 ali več

političnih jetnikov. Taka država je v bistvu jetnišnica za celotno prebivalstvo z izjemo partije na vladi in njenih članov - kolikor ubogajo. O svobodi in demokraciji moremo govoriti šele tedaj, kadar uvedejo pluralizem, kot so ga sedaj uvedli v Španiji. Tega se pa komunisti v Jugoslaviji (in v drugih deželah pod komunistično vlado) upravičeno bojijo. Vedo, da v pluralistični družbi, ki je komunizem doživela na lastni koži, nimajo nobene šanse. Mi narodi Jugoslavije, Hrvati, Srbi, Albanci, Slovenci in ducat drugih manjšin, prosimo španski narod kot tudi vse narode še svobodnega Zahoda, naj se zavzemajo za pluralizem tudi v Jugoslaviji.

(sl)

LETOŠNJA 'DRAGA' IN NJENE SKRIVNOSTI

Letošnja DRAGA 77 se bo pričela v petek, 2. septembra s tiskovno konferenco v dvorani Društva slovenskih izobražencev v Trstu (Donizettijeva 3). Tam bodo predstavljeni trije predavatelji. "Slovenska misel, vzpluj" je naslov prvega predavanja v soboto 3. spt. v parku Finžgarjevega doma na Opčinah. To naj bi bil pogled nazaj v primorsko odporništvu in pogled naprej v snovanje slovenske bodočnosti. Predaval bo 'novinec' mlajših let.

Drugo predavanje "Luči in sence v pokoncilski prenovi" bo imela "eminentna slovenska cerkvena osebnost", kot pravi naznanilo. Govori se, da naj bi to bil torontski pomožni škof dr. Ambrožič, ki bo sicer tudi maševal za zborovalce. Tretje predavanje je po naslovu in po obsevu skrivnostno: "Med srhom kapitala in žarom evangelija". ('v Marxovi in Kristusovi deželi?'). Počakajmo! (d)

USPEHI SLOVENSKE GIMNAZIJE V CELOVCU

Vsakoletno poročilo Zvezne gimnazije za Slovence v Celovcu je vedno zanimivo in vedno razveseljivo. Letošnje je že dvajseto. Učiteljski zbor je štel 33 moči, pouk pa je posečalo 493 dijakov in dijakinj v 19 oddelkih. Maturantov je bilo v dveh razredih 36. Z njimi je število absolventov v 20 letih naraslo na 477. Zanimiva je dr. Cegovnikova statistika, kam so abiturienti krenili: 10 profesorjev s filozofsko fakulteto, 4 doktorji z isto fakulteto, 10 teologov, 9 zdravnikov, 6 pravnikov, 7 inženirjev (tehnika, agronomija), 3 ekonomski diplomanti, 1 vojna akademija, 1 diplomatska akademija, 2 tolmača, in zelo dolga vrsta strokovnih in ljudskošolskih učiteljev in nekaj specializiranih diplomantov.

Nič manj ni zanimivo, katere predmete so maturanti izbrali za ustno maturo: /prvi podatek je za 8a razred, drugi za 8b razred/: verouk 13,3 - slovenščina 0,5 - nemščina 1,3 - angleščina 11,12 - ruščina 6,6 - latinščina 2,2 - grščina 3,0 - zemljepis 10,0 - zgodovina 1,1 - matematika 2,7 - kemija 3,1 - itd.

Poučen je letni pregled dijakov od samega pričetka: Pričelo se je s 101 dijakom leta 1957/58. Potem je 12 let naraščalo do leta 1969/70 (438 dijakov). Nato zaznamujemo prvi padec na 422, nato na 421, nakar se dvignemo na 424, potem na 434, 436. Z letom 1975/76 skočimo na 465, da se potem lani približamo številu 500 (točno: 493). Lani je prišlo 148 dijakov iz kmečkih družin, 156 iz delavskih in 111 iz nameštčenskih (uradniki).

(nd)

Od meseca do meseca

Kardelj o svobodi in o samoupravljanju

Ameriški tednik TIME je 6. junija na kratko povzel intervju z Edvardom Kardeljem, ki so ga istega dne v celoti objavili jugoslovanski časopisi. O nadaljnjem razvoju socializma je Kardelj dejal, da bo tekel "v najrazličnejših oblikah, od radikalno revolucionarnih do oblik demokratične postopnosti. Prav tako sem prepričan, da bo jugoslovanska praksa socialističnega samoupravljanja v določeni meri vplivala na ta gibanja," kajti ta praksa "kaže izhod iz glavnega konflikta, značilnega za sodobni socializem, to je iz konflikta med naraščajočo silo državnega aparata in človekovim prizadevanjem, da bi bil v svoji pobudi čim svobodnejši."

Kardelja so vprašali tudi o človekovih pravicah na beograjski konferenci o evropski varnosti in sodelovanju in o Carterjevem poudarjanju teh pravic. Odgovoril je: "Problem zaščite demokratičnih pravic človeka je zmeraj aktualen. Na svetu ni države, ki bi o sebi lahko zadržala, da je ta problem zgledno rešila, zlasti pa ni države na svetu, ki bi o sebi lahko rekla, da je v razmerju do tega problema zmeraj nepristranska. Konec koncev ni za nikogar skrivnost, da so se iz vmešavanja nekaterih držav v notranje zadeve drugih demokratičnih držav pogostoma izcimili razni udari in antidemokratične diktature. Potemtakem je poglobitno, kako govorimo o človekovih pravicah in s kakšnimi cilji. Zdaj obstoji nevarnost, da postane zaščita človekovih pravic sredstvo v ideološkem boju med državami z različnimi družbenimi ureditvami oziroma med bloki. Če bi se to zgodilo - po nekaterih znamenjih se že dogaja - bi zelo škodilo uresničevanju tiste politike, ki so jo na koncu koncev vsi želimo, to je politike nadaljnje krepitve miroljubnega sožitja med narodi in njihovega aktivnega sodelovanja ne glede na razločke v družbenih ureditvah. Z drugimi besedami, če bi se to zgodilo, bi dokaj prizadelo politiko popuščanja," je rekel Kardelj. Z drugimi besedami, človekove pravice mu niso posebno pri srcu.

V popuščanju napetosti je prišlo do zastoja in se Kardelju zdi potrebno, da bi v bodoče ta politika "nehala biti zgolj stvar dveh velesil ali dveh blokov in da naj bi se vanjo kot aktiven dejavnik vključile tudi druge države, zlasti pa gibanje neuvrščenih držav." "Politika neuvrščanja močno omejuje možnost konfliktov med blokoma že s tem, da se upira razdelitvi sveta na bloke."

Glede izjave predsednika Carterja med volilno kampanjo, da ne bi pomagal braniti Jugoslavije, je Kardelj dejal: "V nasprotju s trditvami in špekulacijami v delu tiska moram reči, da se ne jezimo na predsednika Carterja zaradi te njegove izjave. Predsednik Carter je s tem očitno želel prispevati k politiki popuščanja. Rad bi poudaril, da se Jugoslavija ne počuti ogrožena, zato nimamo česa očirati predsedniku Carterju."

O samoupravljanju je Kardelj uporabil nekaj novih besed, ki jih je en teden pozneje razvil v novih nauk: "Trdno sem prepričan, da bo naša družba čedalje svobodnejša družba, toda njen demokratizem se ne bo izražal v klasičnih demokratičnih oblikah parlamentarnega sistema, marveč v oblikah, ki ustrezajo potrebam demokratičnega življenja neke samoupravno-pluralistične družbe. Z drugimi besedami, temelj našega demokratično-političnega sistema niso politične stranke, torej niti večstrankarski niti enostrankarski sistem, temveč množica samoupravnih subjektov, ki se demokratično vključujejo v celovit samoupravni sistem."

Pluralizem samoupravnih interesov

Z drugimi besedami in na dolgo in široko je Edvard Kardelj razpravljal o "temeljnih političnega sistema socialistične samoupravne demokracije" na 30. seji predsedstva centralnega komiteja ZKJ v Beogradu 13. junija. O tem je dolgo tuhtal, a kot je njegova navada, je še v zadnjih trenutkih vnašal popravke in dopolnila v dolgi govor, ki kljub temu še zdavnaj ni govorniška mojstrovina, ampak ravlečena pusta klobasa, v kateri je več kaše kot zabele. Eden od dodatkov sta tale dva stavka: "Sreče ne more človeku prinesiti ne država, ne sistem, ne politična stranka. Srečo si lahko človek ustvari samo sam." To odkritje, ki je vsaj 150 let staro, je navezal na socializem takole: "Avantgardne sile socializma in socialistična družba lahko torej imajo samo en cilj, to se pravi, da glede na možnosti, dane v zgodovinskem trenutku, ustvarjajo pogoje, v katerih bo človek svobodnejši v takem osebnem izražanju in ustvarjanju, to se pravi, da bo lahko - na podlagi družbene lastnine na proizvodnih sredstvih - svobodno delal oziroma ustvarjal za svojo srečo. To je samoupravljanje."

Po Kardelju se mora krepitvi samoupravnega položaja delovnega človeka prilagati tudi politični sistem v celoti. "Ker so problemi nadaljnega razvoja političnega sistema daljnosežnega pomena za smer in pogoje razvoja naše socialistične samoupravne družbe v celoti, je nujno, da ZKJ zavzame jasna stališča" glede tega. Politični sistem postaja zdaj "odločilno vprašanje nadaljnega uspešnega samoupravnega razvoja." Delegatsko - skupščinski sistem je postal ogrožje, a z njim še niso vsklajane druge oblike političnega sistema in tudi "položaj in način delovanja subjektivnih socialističnih sil." Treba je torej sprejeti ukrepe, da bi spravili te reči v sklad, okreplili demokratične odnose in opredelili "položaj, vlogo in način delovanja subjektivnega faktorja socialistične družbe," kar se pravi zlasti "uresničevanje vodilne ideje in politične vloge ZKJ."

Kardelj pojasnjuje, da s "subjektivnim faktorjem" ne misli le ZKJ in druge družbenopolitične organizacije, ampak tudi različne organizacije in ustanove ter "spontano socialistično zavest," skratka, "vso socialistično in demokratično ustvarjalno moč družbe, ki mora svobodno in v polni meri priti do izraza." V tem uvodu se Kardelj delno vrti v krogu, kot pes, ki skuša ujeti lastni rep: "Naša poglobitna naloga v izpolnjevanju političnega

sistema socialističnega samoupravljanja mora biti vse-kakor njegovo nadaljnje utrjevanje kot sistema." Sistem mora biti ustaljen z zagotovljeno "vodilno družbeno vlogo delavskega razreda," nakar bo družba "lahko razvila vse tiste različne oblike demokratične prakse, ki so potrebne za funkcioniranje in nadaljnji razvoj samoupravne družbe."

"Glavni naš cilj je seveda nadaljnja krepitev političnega sistema socialističnega samoupravljanja," ponavlja Kardelj. Prvič je treba izboljšati praktično funkcioniranje sistema, kajti zdaj "še vedno delujejo močni izviri birokratizma in tehnokratizma," administracija je "zapletena in zaradi tega podvržena birokratizmu," veliko je "puhlega in jalovega sestankarjenja" in občan se "v boju za svoje pravice često težko prebija čez administrativne pregraje." Drugič, "nadalje moramo bogatiti politični sistem s takimi oblikami demokratičnih odnosov in demokratične organizacije, ki bodo omogočile, da bo pluralizem samoupravnih interesov, to je interesov delavnih ljudi v združenem delu, v različnih oblikah interesnih skupnosti na raznih področjih družbenega življenja, kakor tudi v delegatskem sistemu družbenopolitičnih skupnosti, čim bolj neposredno in čim svobodneje prišel do izraza v okviru demokratičnega samoupravnega odločanja."

Kardelj izjavlja, da "socialistično samoupravljanje ne more obstajati niti funkcionirati in se razvijati drugače kot demokratičen sistem." Demokratične pravice in človeške svoboščine se izražajo v pravici delovnega človeka, da "z osebnim izjavljanjem in prek delegatskega sistema... svobodno upravlja sam s seboj, s svojim delom in s svojimi interesi v družbi." Toda Kardelj opaza razmik med načeli in prakso v tem oziru. Povzročajo ga deloma zunanji vzroki, a pogosto ga povzroča "subjektivno ravnanje raznih družbenih dejavnikov in ljudi," kot "birokratski centralizem, tehnokratizem, boj za politično oblast nad človekom" ter "sektaštvo, oportuni-zem, pretirano zanašanje na administrativna sredstva, individualistične ambicije in podobni pojavi v ideologiji in politiki kot tudi druge tendence te vrste." Proti tem subjektivnim vzrokom bo pomagal "nepretrgan boj zveze komunistov in vseh drugih socialističnih sil." S samim sistemom jih ni mogoče odpraviti. Zato se je treba "potruditi tudi, da natančneje opredelimo takšno politiko ZKJ in naše socialistične družbe sploh, ki naj zagotovi tudi največjo možno enotnost akcije na tem področju." Vse institucije političnega sistema se morajo prilagajati socialistični samoupravni naravi proizvodnih odnosov.

"Če naj bo naš politični sistem izraz socialističnega samoupravljanja, tedaj ne more biti ne enostrankarski ne večstrankarski sistem in sploh noben sistem političnega monopola," izjavlja Kardelj. Dolgoročnemu cilju "verjetno najbolj ustreza pojem samoupravnega pluralizma, to je pluralizma samoupravnih interesov oziroma pluralizma interesov samoupravnih skupnosti, integriranih v delegatskem sistemu." Na lepem torej Kardelj sprejema "pluralizem," ki je bil do nedavnega psovka. Še več, trdi, da se "tak samoupravni pluralizem" razvija "že skoraj tri desetletja" in da je treba za njegovo nadaljno krepitev "napeti vse naše sile."

"To pomeni," nadaljuje Kardelj, "da moramo ravnati z vidika funkcioniranja in zaščite demokratičnega; pluralizma samoupravnih interesov kritično analizirati in utrditi tudi sistem demokratičnih pravic in svoboščin človeka." Tako se Kardelj znajde na robu liberalnega prepada. Še korak, pa bo pahnil vanj tudi ZKJ kot nepotrebno staro šaro in oviro. Toda v zadnjem trenutku se zave nevarnosti in pravi, da "se moramo še nadalje odločno upirati vsem oblikam tako imenovane teorije spontanosti," to je naziranjem, da delovni človek lahko prav odloča "brez trdne naslonitve na organizirane sile socialistične zavesti in ustvarjanja." Za sistem samoupravne demokracije je "pomembna vloga avantgardnih socialističnih sil, to je zveze komunistov in drugih organiziranih dejavnikov socialistične zavesti. Izgubljati izpred oči oziroma zanemarjati vlogo vseh teh dejavnikov v vsakdanji praksi... pomeni onesposobljati ta sistem za življenje in ga kompromitirati, že s tem pa utirati poti za prodore birokratsko-konzervativnih in drugih reakcionarnih tendenc."

Tudi v sami ZKJ včasih omahujejo glede vprašanja, "v kolikšni meri naj prevzame nase družbeno odgovornost." Kardelj navaja omahovanja v zvezi z uvedbo družbenopolitičnih zborov v skupščinah in v zvezi z vprašanjem, ali naj bo ZK zastopana v predsedstvu SFRJ in predsedstvih republik in pokrajin. "Toda alternativa takšnemu demokratično odgovornemu družbenemu položaju ZKJ je ena sama: da postane ZK neka izvensistemska ali takšna družbena organizacija, ki bo izvensistemska in brez formalne družbene odgovornosti, se pravi zunaj demokratičnega sodelovanja z delovnimi množicami... z internimi direktivami in resolucijami dirigirala delo samoupravnih in državnih organov." Druge alternative, naj se ZKJ spremeni v nekakšno debatno društvo, ki so jo svojčas pripisovali anarholiberalnim odpadnikom, Kardelj niti ne omeni tega. Kdo mu utegne očitati, da se ji nevarno približuje, čeprav se odločno upira skušnjavi, ko opredeljujejo "položaj subjektivnega faktorja," kamor spada ZKJ.

V samoupravnih skupnostih in družbenih organih "je treba probleme demokratično reševati, ... alternative in eventualni konflikti, ki se porajajo v takem demokratičnem procesu, pa naj pridejo potem v forume družbenopolitičnih organizacij, zato da zavzamejo svoja stališča v demokratičnem boju mnenj. To pomeni, da ni niti enega temeljitejšega družbenega vprašanja, ... da se ne bi zanj morala zainteresirati in angažirati na primer ZK." Kardelj pravi, da takšna metoda dela že prevladuje, toda demokratične komunikacije so še slabo ravite. Zato mora ZK izdelati svoje metode dela in pomagati drugim dejavnikom. "V takih razmerah bodo organizirane sile družbene zavesti izgubile lastnost monopolnega razpolaganja s politično oblastjo, iz katerega je neizogibno izvirala politična delitev na stranke, nastopajo pa kot izraz določenih specifičnih samoupravnih interesov, ... To pa pomeni, da se družba ne deli več na neko splošno politično večino in politično manjšino oziroma na stranko na oblasti in opozicijo. Toda v vsakdanjem konkretnem odločanju se delovni ljudje - samoupravljavci lahko svobodno delijo na večino in manjšino, ki se stalno menjavata, to se pravi ob

vsakem vprašanju, ki je na dnevnem redu samoupravne; ga oziroma družbenega odločanja. ... Z drugimi besedami, delovni ljudje - samoupravljalci odločajo predvsem o konkretnih vprašanjih, ki so na dnevnem redu samoupravnega odločanja, ne pa o kandidatih za monopolno razpolaganje z oblastjo."

"Potemtakem," nadaljuje Kardelj, "naše družbenopolitične organizacije niso in ne smejo biti volilna telesa zavoljo boja za oblast, kot so politične stranke v parlamentarnih sistemih, ampak specifična oblika interesnega organiziranja delovnih ljudi in občanov na področju, kjer se ti interesi izražajo v obliki ideologije, politike, znanosti, splošnih družbenih interesov in podobno. ... Pojem vodilne vloge ZKJ v našem družbenem življenju za nas nikoli ni bil istoveten s pojmom političnega monopola nad državno oblastjo oziroma s pojmom enostrankarskega sistema," trdi Kardelj dejstvom navkljub. "Zveza komunistov kot idejna in politična avantgarda delavskega razreda je samo izraz specifičnega kompleksa idejnih in političnih interesov tega razreda in vseh delovnih ljudi in je potemtakem sestavni del demokratičnega pluralizma samoupravnih interesov, ne pa neka politična sila na d. temi interesi ali zunaj njih. V takšni svoji vlogi je ZK sestavni del večine v družbi v tisti meri, v kateri je sposobna svoja idejna in politično-praktična stališča zares spreminjati v stališča množice samostojnih skupnosti samoupravnih interesov, to se pravi večine."

"Z drugimi besedami, nismo za vladavino manjšine, čeprav je zveza komunistov manjšina. In tudi mora biti manjšina, ker je lahko samo kot takšna v naših razmerah avantgarda družbenega napredka, se pravi, razpoznava socialistično prakso v njeni celoti. Ne vsiljuje pa družbi neke svoje mnopolistične oblasti. Šele združena z delovnimi ljudmi v njihovi demokratičnih interesnih skupnostih in v političnem sistemu samoupravne demokracije, v delegatskem sistemu, v socialistični zvezi delovnega ljudstva itd. je lahko vodilna idejna in politična sila večine."

Kardelj pravi, da to zahteva "specifične demokratične metode" v delovanju ZK. Biti mora dosledna v boju proti sovražnikom socializma in v boju za demokratične odnose med narodi. "Biti mora pa tudi pripravljena na popuščenja in kompromise, kadar gre za spopad interesov znotraj samoupravne demokracije ali kadar gre za zaostajanje družbene zavesti." Biti mora stano vitna v svoji idejni in politični usmeritvi, "biti pa mora pripravljena tudi da korigira svoja stališča, kadar jih praksa demantira ali kadar jih obstoječa družbena zavest še ni pripravljena sprejeti." Tako delovanje "subjektivnega faktorja" mora hkrati usposabljalati družbo za to, da "se brani pred pritiski in napadi tistih ideoloških in političnih sil znotraj in zunaj države, ki skušajo naši družbi vsiliti politični sistem, ki je tuj in sovražen" socialističnemu samoupravljanju. "Zakaj nestabilnost sistema je izvir nedemokracije. Samo stabilnost ključnih pozicij sistema, ki zagotavljajo vodilno vlogo določene ga razreda na oblasti, omogoča razvoj demokracije."

Kardelj se nato ogradi od "političnega sistema buržuazne družbe, ki ga kot sistem v prehodnih fazah socializma v večji ali manjši meri prevzema tudi so-

cialistična država, bodisi v njegovi enostrankarski ali večstrankarski varianti." Ta Kardeljeva domislica ni slaba: v isti buržuazni koš potisne leve in desne nasprotnike. "Polpolnoma jasno pa je, da se vprašanje političnega sistema, zlasti strankarskega pluralizma ne more zastavljati enako v neki parlamentarni meščanski državi, .. ali v državi s skrajno zaostrenimi družbenimi nasprotji, kjer je socializem zmagal z oboroženo revolucijo in kjer bi vračanje k političnemu pluralizmu parlamentarnega tipa pomenilo vračanje v stara družbera nasprotja. Če torej zavzamemo kritično stališče do večstrankarskega in enostrankarskega sistema, ga zavzamemo zato, ker ne ustreza naši samoupravni socialistični družbi, ne zanikamo pa njegovega progresivnega pomena za države z drugim sistemom proizvodnih odnosov, pa tudi za delavska gibanja, ki se bojujejo za socializem v okviru takšnega sistema." Oba sta torej v istem košu. "Nikoli nismo bili izvozniki revolucije, pa tudi socialističnega samoupravljanja ne, vendar tudi nočemo uvažati modelov, ki ne ustrezajo potrebam samoupravne in demokratične socialistične družbe."

Kardelju se zdi, da se je "za dogmatike političnega pluralizma buržuazne države zgodovina demokracije ustavila za vse večne čase pri buržuaznem sistemu demokracije," toda trdi, da so v zgodovini, "obstajale še druge oblike demokracije z nič manjšo svobodo" in bo še mnogo sistemov, ki bodo mnogo bolj demokratični. Če ne bi bilo tako, bi "progresivne sile človeštva zašle v reakcionarni defetizem." Bralec ima občutek, da se Kardelj na vse kriplje otepa prav takega defetizma. Priznava, da je "kritika omejenosti" pravic in svoboščin "tudi v sodobni socialistični praksi nujna in upravičena." Še zlasti je taka kritika "progresivna," kadar je naperjena zoper fašistične sisteme. "Toda če rešitev problema iščejo v cepljenju političnega sistema buržuazne države na socialistični sistem, ki je vzkliknil iz revolucije, tedaj je to izrazito reakcionarna politična akcija," se otepa Kardelj.

Trdi, da je jugoslovanski sistem socialističnega samoupravljanja najbolj demokratičen, ker nikomur ne priznava pravice do izkoriščanja in podrejanja in tudi ne priznava "eni, dvema ali več političnim strankam pravice, da si pollaščajajo monopol nad politično oblastjo nad ljudmi." Praktične pomisleke glede ene stranke, ZKJ, ki se porajajo bralcu, je Kardelj teoretično odpravil že v prejšnjem poglavju. Zvezo komunistov je pometel pod preprogo in zdaj retorično vprašuje, katera pravica in svoboščina lahko zamenja tiste pravice in svoboščine, ki človeku omogočajo, da "sam odloča o pogojih, sredstvih in sadovih svojega dela in ustvarjanja, s tem pa tudi o družbenih razmerah, v katerih živi in dela." To je samoupravna svoboda. "Če s tega vidika zremo na problem svoboščin in pravic, tedaj je očitno, da kampanje za tako imenovano zaščito človeških svoboščin - če se omejujejo na vsiljevanje sistema strankarskega pluralizma ali enostrankarskega sistema, .. - ne podpirajo razvoja demokracije, temveč ga nasprotno ovirajo, oziroma omejujejo na tiste politične pravice občana, ki jih človeku priznava meščanski parlamentarizem." Te pravice pa so "nesorazmerno ožje od tistih, ki jih ima naš delovni človek-samoupravljalca, zlasti pa od tistih, ki mu jih lahko

nudi bodoči razvoj socialističnega samoupravljanja."

"Kritika omejenosti demokratičnih pravic v naši družbi" z zahoda je po Kardelju "zreducirana na prizadevanje", da bi vsilili "politični sistem, ki bi neizogibno pomenil odpravo pravice do samoupravljanja in drugih samoupravnih demokratičnih pravic in svobod delovnega človeka. Kajti če obstaja svoboda boja za monopol nad politično oblastjo, tedaj ne more biti svobode samoupravljanja." Trmast bralec bo pripomnil, da te svobode še celo ne more biti, dokler ima ZKJ monopol nad politično oblastjo trdno v svojih rokah. Toda Kardelj je gluhi in slepi za take pomisleke in zadržuje, da "ne vidimo nobenega nadaljnjega napredka demokracije drugje razen na tleh socializma in socialističnega samoupravljanja."

Vendar Kardelj ni toliko slepi, da ne bi videl problema demokratičnih pravic in svobod v sodobni socialistični praksi. Ne zdi se mu potrebno, da bi podrobneje razčlenjeval razloge, toda pravi, da bi "socialistična in demokratična kritična misel" vsekakor morala raziskati prave vzroke zaostajanja, "to je predvsem zato, ker zaostajanje v razvoju demokratičnih oblik socialistične prakse povzroča odpore in konflikte v sami socialistični družbi." Iz teh odporov in konfliktov se "poraja tudi nekakšen empiristični protest v obliki raznih 'disidentov' in podobnih pojavov, brez vsake ustvarjalne moči," proti kateremu pa se "ni mogoče bojevati samo tako, da ga negiramo in izrivamo z administrativnimi sredstvi." Najpogosteje se protest izraža "v zahtevah po nekakšnem križanju socialističnih družbenoekonomskih odnosov s parlamentarnim političnim sistemom buržoazne države." Toda tam ni izhoda. "Zato taki protesti prej ovirajo demokratični razvoj socializma, kot pa ga vzpodbujajo, ker ustvarjajo konflikt med revolucijo in kontrarevolucijo, namesto da bi načeli problem demokracije v socializmu. Najboljši zgled za to je tako imenovana češkoslovaška kriza, v kateri je poplava empiristične liberalne fraze preprečila iskanje vsakega resnično demokratičnega in hkrati socialističnega izhoda iz te krize. Seveda se je potem na prizorišču pojavila tretja sila," se fino izraža Kardelj, pri čemer seveda misli na surovo vkorakanje sovjetskih čet.

Kardelj nato zavrača pojmovanja "o socializmu kot spoju etatizma" v gospodarstvu "in parlamentarizma politično-pluralističnega tipa." Zde se mu "gola iluzija," ker večstrankarski sistem v položaju monopolnega upravljalca nacionalizirane industrije "dejansko opravlja isto vlogo, ki jo opravlja tudi enostrankarski... sistem v pogojih državne lastnine, na glede na to, da se v prvem primeru menjavajo na oblasti različne politične stranke;" kajti "položaj delavca v proizvodnih odnosih ostane isti". Vsak "birokratsko-tehnokratski monopol" je "a priori protidemokratično usmerjen." Tak monopol pa vsiljuje vsak sistem, ki upravlja ne zaupa delavskemu razredu, ampak upravljavskemu aparatu, ne glede na to, ali gre za večstranski ali enostranski sistem." Poiskati je treba nove oblike demokracije.

"Potemtakem ni razloga, pravi Kardelj, "da bi zanikali, da je sodobna liberalistična in ultraradikalistična kritika stanja demokratičnih odnosov in pravic v so-

cialistični praksi včasih upravičena." To je zato, ker so "vodilne subjektivne sile socialistične prakse" (Edvard, kaj res ne znaš naravnost povedati?) "še vedno preveč pod vplivom preživelih konservativnih dogem v političnem sistemu, ki so nastale v obdobju stalinizma." Toda če je kritika "z vidika konkretnega stanja demokratičnih odnosov" upravičena, "postane popolnoma neupravičena in reakcionarna, kadar socialistični družbi vsiljuje kot izhod iz takih problemov in težav klasični politični oziroma strankarski pluralizem in parlamentarizem meščanske družbe. Kajti politični sistem buržoazne države mora prej ali slej priti v spopad s socialističnimi družbeno-ekonomskimi odnosi, zlasti še, če so ti odnosi pojmovani in se ustvarjajo predvsem kot pravica delavca, delavskega razreda in vseh delovnih ljudi do samoupravljanja."

"Skratka," zaključuje Kardelj, "rečemo lahko, da - kljub navidezni ideološki različnosti oblik odpora in napadov na naš demokratični sistem pluralizma samoupravnih interesov - obstaja dejansko ena sama alternativa temu sistemu, to je politični sistem buržoazne države bodisi v njegovi večstrankarski ali enostrankarski obliki. To alternativo odklanjamo." Zato "se moramo še naprej upirati vsem poskusom - tako doma kot tudi iz tujine - da bi katerokoli od teh dveh njegovih oblik vsiljevali naši družbi z vmešavanjem v naš notranji razvoj."

Po dolgem tuhanju je tako Kardelj prišel na dan z nekaj presenetljivimi idejami. Očitno so se mu porodile pod vplivom zahodne kritike o pomanjkanju svobode pod socializmom. Ker je kritika upravičena, ga je zadelo v živo, kot zadene v živo tudi druge komuniste. Tuhtal je in tuhtal, kajti šel bo v ZDA inve, da se bo moral tam zagovarjati zaradi zatiranja svobode. Izmisli si je "demokratični sistem pluralizma samoupravnih interesov" in s tem nasprotnikom izbil iz rokeno orožje, zagovarjanje pluralizma. Potem je vse nasprotnike, leve in desne, potisnil v isti koš kot zastopnike političnega sistema buržoazne države. Torej edino samoupravni socializem kaže pot v svobodo in Kardelj tudi Amerikancem lahko spet pogleda v oči.

Toda Kardeljev pluralizem samoupravnih interesov je zaenkrat samo v njegovi domišljiji, v praksi ga pa ni. Če bo rinil naprej, bo zadel v tisto, čemur bi on rekel monopol nad politično oblastjo, ki je zelo otipljiva lastnost ZKJ. Tudi Djilas je pred 24 leti zadel ob isti zid. Kardelj je bolj počasnih misli in mu bo morda prej pošla moč razmišljanja, kot se bo priboril do spoznanja, v katerem je Djilas napisal "Novi razred." Živeti bi moral vsaj sto let, da bi prišel do spoznanja Djilasove "Nepopolne družbe." Če pa bo le prenel in bo trčil ob zid monopola politične oblasti, na katerem zaenkrat še sam sedi, ga bodo Sovjeti z veseljem pomagali pobijati, ker mu ne bodo zlepa odpustili, da jih je tlačil v isti koš z buržoaznimi politikami.

Titova Zbrana dela

V Beogradu in Zagrebu so izšle prve štiri knjige "Zbranih del Josipa Broza Tita," ki jih objubljuje tudi v slovenskem in makedonskem prevodu. Vsebuje članke,

in referate od maja 1926 do avgusta 1939. Tito je za to izdajo napisal poseben predgovor, v katerem je na kratko orisal razmere, v katerih so dela nastala. Povedal je, da "so na vsa ta dela vplivali neposredni pogoji in specifične okoliščine, v katerih smo delovali in bojevali naš boj. Toda na naša stališča so vplivali še nekateri dejavniki. Med drugimi je imela močan vpliv kominterneta kot mednarodni center svetovnega komunističnega gibanja z velikansko avtoriteto."

Tito piše, da je "nepooblaščen vmešavanje kominterne v življenje komunističnih partij imelo zelo kvarne posledice. Tako na primer smo v zvezi z insceniranimi procesi proti starim revolucionarjem v ZSSR v bistvu brez ugovora sprejemali takšno interpretacijo, kakršno so o njih dajali uradni sovjetski organi. Takrat so postali žrtve Stalinovih čistk tudi mnogi jugoslovanski komunisti, ki so vse svoje življenje posvetili revoluciji," priznava Tito. "Za našo partijo, ki je bila takrat sredi ostrih razrednih spopadov in družbenih bojov, je bilo poglavito, krepiti enotnost revolucionarnega delavskega gibanja, krepiti vlogo in avtoriteto partije kot avantgardne sile. Vse to pa smo delali tako, da smo hkrati branili in popularizirali ZSSR kot deželo socializma. Ko smo branili potrebo po enotnosti gibanja in ko smo branili linijo revolucije, smo upravičeno udarjali po vsem tistem, kar je to enotnost slabilo, ne glede na subjektivne namer posameznih ljudi. Zavoljo zgodovinske resnice tudi v tej zvezi ni mogoče v dokumentih ničesar popravljati."

Tito se obregne tudi ob ljudi, ki "so svojčas delovali kot resnični revolucionarji, pozneje pa so odpadli od gibanja." Tudi zaradi teh niso izpuščali dokumentov v sedanji izdaji. Eden od njih je Andrija Hebrang, ki je

na robiji "začel popuščati, posebno pa je klonil v ustaškem zaporu. Prav glede na njegov padec so ga ob Stalinovem napadu na nas nekateri sovjetski organi skušali izkoriščati v boju proti naši partiji. Podoben je bil tudi primer Milovana Djilasa. Ta je bil nekaj časa vidni predstavnik partijskega vodstva za Srbijo, pozneje pa je prišel v začasno vodstvo KPJ, ki sem ga jaz osnoval v državi v začetku maja 1938. leta. Toda razočaran nad težavami in protislovji našega socialističnega razvoja, verjetno pa tudi zaradi slabosti v značaju, se je udinjal tujini in postal renegat komunističnega gibanja. Še zdaj se vede kot užaljena veličina in se ne pomišlja, kaj slabega naplesti svoji domovini, v kateri uživa vse pravice bivšega voditelja," piše Tito v uvodu v svoja zbrana dela.

Titov medved

Na lovski razstavi v Marseillu v maju je prvo nagrado in svetovno prvenstvo dobila koža medveda, za katerega so rekli, da ga je ustrelil Tito 10. aprila letos pri Donjem Vakufu. Toda spomladi so poročali, da je Tito prišel v Bugojno 28. marca in ostal do 7. aprila, ko se je slovesno poslovil in odpeljal na vlak, ki ga je naslednjega jutra pripeljal v Beograd (gl. KT junija). 11. aprila je v Beogradu predsedoval seji sveta za obrambo. Kot je povedal 16 aprila v Novem Sadu, je med bivanjem v bosanskih hribih res zalezoval medvede, ni se pa pohvalil, da bi katerega ustrelil. Če je verjeti poročilom z razstave, ki so jih prinesli jugoslovanski časopisi, je Tito v nedeljo 10. aprila na hitro skočil v Bosno in pihnil ogromnega medveda, ki se muje prej 10 dni izogibal. Kaj je sicer počel v Bugojnu, se je pokazalo na razstavi, ki so jo odprli v Sarajevu 25. julija. Na tej razstavi je 14 bosensko-hercegovskih slikarjev in kiparjev razstavilo podobe Tita, ki so jih napravili med njegovim bivanjem v Bugojnu.

KLIC TRIGLAVA

Uredništvo in uprava: 76 GRAEME ROAD ENFIELD MIDDX Tel. 01-363 5097

KLIC TRIGLAVA je politično neodvisen list, ki izhaja enkrat na mesec. Izdaja ga SLOVENSKA PRAVDA, združenje svobodnih in demokratičnih Slovencev. Njeno mnenje predstavljajo le članki, ki so podpisani od izvršnega odbora. Urejuje Dušan Pleničar.

Enoletna naročnina:

Naročnina za letalsko dostavo je navedena v oklepajih.

Avstralija	5.00 (8.00)	Kanada	6.00 (9.50)
Avstrija	80.—	Nemčija	16.—
Francija	25.—	U. S. A.	6.00 (9.50)
Italija	3000.—	Velika Britanija	2.20

Ostale evropske države: 2 funta (sterling) v odgovarjajoči valuti

Južna Amerika: 2 funta (sterling) — letalsko: 3 funti — odn. temu odgovarjajoča valuta

Naročnino v Severni Ameriki je treba poslati na naslov:

Mr Tine Kremžar, 11047 — 110 St. Edmonton, Alta., Canada

Naročnina v evropskih državah je plačljiva z mednarodno poštno nakaznico po navodilu uprave, v ostalih državah po navodilu uprave.

KLIC TRIGLAVA PRODAJAJO

v Trstu: Chiosco Tranvie Opicina na Trgu Oberdan

v Gorici: Katoliška knjigarna, Piazza Vittoria 20.